

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

TOIMINTA DIGITAALISESSA YMPÄRISTÖSSÄ

Opetusmateriaali suljetussa vankilassa toimivalle opettajalle

TEKIJÄ Tarja Huovinen, ss21km

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Tarja Huovinen	
Työn nimi Toiminta digitaalisessa ympäristössä, opetusmateriaali suljetussa vankilassa toimivalle opettajalle	
Päiväys 27.9.2023	Sivumäärä/Liitteet 43/8
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä (Koulutuskeskus Jedu)	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä kehitettiin yhdenmukaista opetusmateriaalia Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opetussuunnitelmassa olevan Toiminta digitaalisissa ympäristöissä opintokokonaisuuden opettamiseksi suljetussa vankilaympäristössä. Opintojakson tavoitteena oli antaa opiskelijalle digitaaliset valmiudet pärjätä toisen asteen koulutuksessa sekä toimia digilaitteilla tietoturvallisesti. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskeleville vangeille ei suljetussa vankilassa ole aiemmin voitu tarjota digitaalisuuteen liittyvää oppikokonaisuutta yhdenmukaisella materiaalilla.</p> <p>Opettajille suunnattuun materiaaliin oli koottu kurssin tavoitteet ja opetus-/koemateriaalit kurssin tavoitteiden saavuttamiseksi sekä vankilan sähköisen asiointin tietokoneen rajatun internetiympäristön käytön hyödyntäminen kurssin suorittamiseksi. Suljetuissa vankiloissa ei ole voinut kyseistä kurssia yhdenmukaisesti suorittaa, johtuen suljetun vankilan erityisyydestä jo itsessään, koska opettajilla ei aiemmin ole ollut suljettuun vankilaan räätälöityä opetusmateriaalia käytössään.</p> <p>Opinnäytetyössä tehtiin konkreettinen tuotos toimeksiantajalle konstruktivisen mallin mukaisesti benchmarking -menetelmää hyödyntäen. Opettajalle suunnattu materiaali tuli Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajien sisäiseen internettiin muiden opetusmateriaalien tavoin.</p> <p>Toimeksiantajana opinnäytetyössä oli Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä ja materiaalin pilotoinnin mahdollistavana toimijana Sukevan suljettu vankila.</p> <p>Opetusmateriaalia pilotoitiin Sukevan vankilassa materiaalin kehittymisen aikana pienemmissä osissa eri opiskelijoiden kanssa, sekä koko materiaalia pilotoitiin Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskelevien vankien kanssa myös yhteisesti. Materiaalia muokattiin syntyneiden huomioiden ja kokemusten myötä. Päivitetyt osiot pilotoitiin vielä opiskelijoiden kanssa, jolloin materiaali sai lopullisen muotonsa.</p> <p>Jatkotutkimuksena voisi kerätä käyttökokemuksia materiaalin käytöstä opettajien ja opiskelijoiden näkökulmista. Käyttökokemusten myötä materiaalin kehittäminen ja muokkaaminen pitäisi opettajan materiaalin käytökelpoisena jatkossakin. Etenkin ajantasaistaminen jatkokehittämistyönä olisi myös tarpeen.</p>	
Avainsanat ammattilliseen koulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus, digitaaliset taidot, opetusaineisto, vankilaopetus	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author(s) Tarja Huovinen	
Title of Thesis Working in digital environment. Teaching material for closed prisons	
Date 27.9.2023	Pages/Appendices 43/8
Client Organisation /Partners The Federation of Education in Jokilaaksot, Vocational Education Centre JEDU	
<p>Abstract</p> <p>In the thesis, consistent teaching material was developed for teaching the Working in a digital environment course in the preparatory education in a closed prison environment. The goal of the course was to provide the student the digital skills to succeed in secondary education and to work with digital devices securely. In the closed prison, it has not been possible to offer digital content with uniform material to prisoners studying in preparatory education.</p> <p>The material which was made for teachers included the course aims, teaching and examination material, and the utilization of the prison's computer used for electronic services with restricted internet connection to complete the course. In closed prisons, it has not been possible to complete such courses due to the special nature of the closed prison itself, because the teachers have not previously had teaching material tailored to a closed prison at their disposal, and using any kind of internet connection has not been possible.</p> <p>In the thesis, the actual teaching material was prepared for the client according to the constructive model, using the benchmarking method. The material for teachers was distributed via the prison teacher's intranet. The commissioner for the thesis was The Federation of Education in Jokilaaksot and the course was piloted in the closed prison in Sukeva, Finland.</p> <p>The entire material was also piloted for the inmates studying in the preparatory programme. The material was updated based on observations and experiences. The revised actions were piloted again with the students, after which the material was finalized.</p> <p>As a follow-up study, user experience on using this material could be collected. Based on student feedback, the material should be developed and updated to ensure usability in the future.</p>	
<p>Keywords</p> <p>digital skills, guidance, preparatory education for vocational school, prison education, teaching material</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	VANKILAOPETUS.....	8
2.1	Vankilaopetuksen määritelmää ja lakiperusteita	8
2.2	Valmentava ja kuntouttava koulutus vankeusaikana	9
2.3	Rangaistusajan tavoitteena irtaantuminen rikollisesta elämäntyylistä	10
2.4	Digitaalisuutta vankilaopintoihin	11
3	TUTKINTOKOULUTUKSEEN VALMENTAVA KOULUTUS	14
4	TOIMINTA DIGITAALISESSA YMPÄRISTÖSSÄ -OPINTOJAKSO	16
5	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	18
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	19
6.1	Opetusmateriaalin suunnittelu	20
6.1.1	Mielekkään ongelman löytyminen	21
6.1.2	Tiedon hankinta tutkimuksen ja kehittämisen kohteesta	21
6.2	Ratkaisujen laatiminen	22
6.2.1	Alkukartoitus, kyselylomake opetusmateriaalissa.....	23
6.2.2	Opetusmateriaalin internet ja Excel -taulukkolaskentaohjelmaan liittyvät tehtävät.....	24
6.2.3	Opetusmateriaalin tekstinkäsittelyohjelmaan liittyvät tehtävät	24
6.2.4	Opetusmateriaalin tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvät tehtävät	25
6.2.5	Opetusmateriaalin digitaalisen oppimisympäristö vankiMoodlen esittely diat	26
6.2.6	Opetusmateriaalin kuvan muokkaamiseen liittyvät tehtävät	27
6.3	Opetusmateriaalin arviointi	27
6.3.1	Opettajan materiaalin pilotointi	28
7	POHDINTA.....	31
7.1	Toteutuksen ja tuotoksen pohdinta	31
7.1.1	Näkökulmat opettajille suunnatun materiaalin kehittämisessä	31
7.1.2	Kansainvälisiä huomioita koulutuksen ja digitaalisuuden merkityksestä desistanssiin	33
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	34
7.3	Ammatillinen kasvu kehittämistyöprosessin aikana	35
7.3.1	Eettinen osaaminen	35
7.3.2	Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen	35
7.3.3	Asiakastyön osaaminen	36

7.3.4	Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen	37
7.3.5	Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen	37
7.4	Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat	38
LÄHTEET	.....	40
LIITTEET	.....	44

KUVALUETTELO

Kuva 1. Konstruktiivisen tutkimuksen malli Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, mukailten.	20
--	----

1 JOHDANTO

Yhteiskunta on viime vuosina digitalisoitunut vauhdilla, myös korona on edesauttanut yhteiskunnan digitalisoitumisessa. Suljetussa vankilassa tuomiotaan suorittavat vangit ovat entistä suuremmassa vaarassa syrjäytyä digitalisaation myötä yhteiskunnasta. Yhteiskunnallisesti katsottuna on tärkeää opettaa ja ylläpitää vangeille myös digiosaamista vankeusaikana. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on asiakkaiden kiinnittyminen yhteiskuntaan, joten digiopinnot tukevat tätä tavoitetta. Vankeuden aikainen koulutus ja itsensä kehittäminen vahvistavat yksilön yhteiskunnallista osallisuutta.

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä toimii Sukevan vankilassa tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjätahona. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä on Pohjois-Pohjanmaalla toimiva kuntayhtymä, joka toimii Oulun eteläisellä alueella. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä järjestää ammatillista perus- ja aikuiskoulutusta, lisä- ja täydennyskoulutusta sekä valmentavaa koulutusta ja vankilaopetusta.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on alkanut valtakunnallisesti 1.8.2022. Koulutuksessa yhdistyvät perusopetuksen lisäopetus, lukioon valmistavakoulutus (LUVA), ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA). Tutkintokoulutuksen valmentava koulutus kestää kokonaisuudessaan 38 viikkoa ja suoritusaikaa on enintään yksi vuosi. Tarvittaessa opiskelija voi yhdessä opettajan kanssa suunnitella omaan tilanteeseensa sopivat opintokokonaisuudet suoritettavaksi, joten koulutusaika voi olla myös huomattavasti lyhyempi.

Toiminta digitaalisessa ympäristössä -kurssi on pakollinen kahden osaamispisteen suuruinen kurssi Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa. Kurssilla opiskelija saavuttaa sellaiset tietotekniset taidot, että selviää arkisista toiminnoista digilaitteella sekä saa valmiudet digitaalisten laitteiden käyttöön mahdollisissa jatkokoulutuksissa.

Kehittämistyön tietoperusta pohjautuu Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opetussuunnitelmaan ja Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin ja tavoitteisiin sekä koulutukseen ja Rikosseuraamuslaitokseen, normaalisuusperiaatteisiin ja ihmisoikeuksiin liittyviin lakeihin ja suosituksiin.

Kehittämistyön menetelmänä oli konstrukttiivinen malli, jossa hyödynnettiin myös benchmarking-menetelmää. Kehittämistyössä oli tarpeen selvittää, millainen opetusmateriaalin tulee olla, jotta se tukee opiskelijan motivaatiota sekä vastaisi koulutuksen opetussuunnitelmaa. Kehittämistyö on tehty tilaajälähtöisesti, eli työn tilaaja oli aktiivisesti mukana kehittämässä ja ideoimassa materiaalia.

Kehittämistyön tavoitteena oli luoda Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suljetuissa vankiloissa toimiville opettajille yhdenmukainen opetusmateriaali Toiminta digitaalisessa ympäristössä -kurssin opettamiseksi. Materiaaliin on koottu kurssin tavoitteet ja opetus-/koemateriaalit kurssin tavoitteiden saavuttamiseksi sekä vankilan sähköisen asioinnin tietokoneen rajatun internetympäristön käytön hyödyntäminen kurssin suorittamiseksi. Suljetuissa vankiloissa ei ole voinut kyseistä kurssia yhdenmukaisesti suorittaa, johtuen suljetun vankilan erityisyydestä jo itsessään, joten opettajilla ei aiemmin ole ollut suljettuun vankilaan räätälöityä yhdenmukaista opetusmateriaalia käytössään.

Opetusmateriaalin pilotoinnin mahdollisti Sukevan vankila. Sukevan vankila on miehille suunnattu 181 paikkainen suljettu vankila Pohjois-Savossa, Sonkajärvellä. Sukevan vankila tarjoaa koulutussektorilla vangeille muun muassa perusopetusta, lukio-opintoja sekä tutkintoon valmentavaa koulutusta. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

2 VANKILAOPETUS

Vankilassa tehtävän työn pääpaino on kuntouttavassa toiminnassa ja sen tarkoitus on ehkäistä uusintarikollisuutta. Kuntouttava työ lisää vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään ja estää uusien rikosten tekemistä vankeusaikana. Varsinkin koulutuksella tässä on iso rooli. (Rikosseuraamuslaitos 2019.) Vuonna 2017 tullut uudistettu laki ammatillisesta koulutuksesta tunnisti ensimmäistä kertaa vankilaopetuksen. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut ammatillisen koulutuksen vankilaopetuksen järjestämisen tehtäväksi 15 eri ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vankilaopetus on sopimusperusteista eli siitä laaditaan järjestämissopimus koulutuksen järjestäjän ja vankilan kesken. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531.)

2.1 Vankilaopetuksen määritelmää ja lakiperusteita

Opetushallituksen määräykset tutkinnon ja koulutuksen perusteista ovat ammattitaitovaatimuksiltaan ja osaamistavoitteiltaan samat myös vankilaopetuksena toteutettavassa ammatillisessa koulutuksessa. Opetuksen järjestämisessä on huomioitava erilaisen oppimisympäristön vaatimukset sekä opetuksen ja ohjauksen henkilökohtaistaminen. Tämän lisäksi vankilaopetukseen vaikuttavat vankeuslain ja asetusten sisällöt ja tavoitteet sekä kansainväliset vankilaopetusta koskevat suositukset. (Opetushallitus 2023.) Valtioneuvoston (2006) antama suositus vuonna 2006 normaalisuuseriaatteesta toteaa, että vapausrangaistusta suorittavan muiden oikeuksien tulee säilyä, joita ei lain mukaisesti menetetä rangaistuksena. Vankilassa elämän on vastattava siviilissäkin elämisen positiivisia piirteitä ja vankeusaikana tulee huomioida vangin integroituminen takaisin yhteiskuntaan. Tämä liittyy myös itsensä kehittämiseen ja sivistämiseen, johon kaikilla on perustavanlainen oikeus, joten koulutuksen olisi vastattava siviiliyhteiskunnassakin toimivan koulutuksen kehitystä.

Lain mukaan vangeille laaditaan yksilöllinen suunnitelma vankeusajan suorittamisesta. Suunnitelman sisältämän toiminnan tarkoitus ja sisältö on myös määritelty ja yksi tavoite onkin vangin integroituminen yhteiskuntaan ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa sekä osaamista. Samassa vankeuslaissa on säädetty vangin koulutuksesta vangeilla olevan oikeus osallistua vankilassa järjestettävään koulutukseen kaikissa Pohjoismaiden vankiloissa (Vankeuslaki 767/2005.) Maakohtaisia eroja huomioimatta, Pohjoismaiden vankilaopetuksen rakenne on melko yhteneväinen (Eikeland, Manger & Asbjornsen 2009, 9; Eikeland 2009, 177). Asiakasarviointiyksikössä vangille tehdään rangaistusajan suunnitelma, jossa nostetaan tavoitteellisia työskentelyalueita vankeusajan tavoitteiksi. Yksi näistä on usein koulutus, jos ei suoranaisesti niin Uusintarikollisuuden ehkäisy -kokonaisuuden alle kouluttautuminen usein lukeutuu. Opetuksen järjestäjät ja vankilan henkilökunta tekevät yhdessä vangin kanssa vangille henkilökohtaisen opetussuunnitelman.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 1 luvun 3 § 1 momentti säätää normaalisuuseriaatteesta, että rangaistuksen täytäntöönpanon aikana on huomioitava rangaistuksena oleva vapaudenmenetyks. Rangaistusaika tulee siis järjestää muilta osin vastaamaan siviilissä vallitsevia olosuhteita mahdollisimman hyvin. (Laki rangaistuksen täytäntöönpanosta 128/1995.)

Pohjoismaista koulutusta vankiloissa pohdittaessa esimerkiksi Tanskan vangeilla on velvoite osallistua johonkin toimintaan ja koulutusta tarjotaan kurssien ja työtoiminnan ohella yhdeksi toimintavaihtoehtoksi. Tanskalaisissa vankiloissa on oma koulu, jossa työskentelee opetushenkilökuntaa. (Koudahl 2009, 42-43.)

Islannissa vankilassa työskentelee koulun rehtori, joka voi esimerkiksi evätä vangin opetuksen, mikäli tämä ei osallistu toimintaan. (Gunnlaugsson & Ragnarsson 2009, 102). Norjassa The Norwegian Labour and Welfare Organisation tekee työmarkkinaviranomaisten kanssa yhteistyötä, jotta opintotarjonta olisi riittävän laajaa (Manger, Eikelnad & Diseth 2009, 148). Ruotsissa taas erikseen valvotaan vankilan järjestämisen koulutustarjonnan ja opetuksen toteuttamista (Eriksson, Gustavsson & Samuelsson 2009, 154).

Suomalaisissa vankiloissa opetuksesta vastaa vankilan ulkopuolinen taho. Opettajat käyvät joko fyysisesti paikan päällä tai opetus tapahtuu useampaan vankilaan yhtä aikaa videoyhteyksiä hyödyntäen (Koski 2009, 68). Vankiloissa työskentelee virkamiehiä, joiden työaikaa on kohdennettu opintojen ohjaukseen ja mahdollistamiseen. Mahdollistamiseen lukeutuu yhteistyö ja yhteydenpito koulutuksen järjestäjätahoon tehtäviä ja kokeita opettajilta oppilaille välittämällä. Suomessakin vangeilla on osallistumisvelvollisuus ja vankilalla on velvollisuus sijoittaa jokainen vanki sijoitteluosastonsa mahdollistamaan toimintaan.

2.2 Valmentava ja kuntouttava koulutus vankeusaikana

Mikäli vanki ei ole suorittanut peruskoulua, tulee vankilan antaa mahdollisuus sen suorittamiseen. Koulutuksesta saatavasta todistuksesta ei saa ilmetä opintoja harjoitetun vankilassa. (Aamuvuori 2006, 47-49.) Vankeusaikaisiin opintoihin on lakiin perustuva oikeus.

Peruskoulun suorittaminen on mahdollista kaikissa Suomen vankiloissa. Ellei opetusta voida muutoin järjestää, ovat vankiloiden opinto-ohjaajat jopa itse opettaneet yksittäisiä vankeja. Noin seitsemällä prosentilla vangeista on peruskoulu jäänyt kesken. (Aamuvuori 2006, 47-49.)

Mikäli vangilla on puutteita perustaidoissa, hänelle tarjotaan valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta ja ohjausta. Perusasteen alkuvaiheen opintojen kytkeminen osaksi muuta käytännön toimintaa on perusteltua, koska vangin valmius ja halukkuus koulumaiseen opiskeluun on useimmiten alhainen ja usko omaan kykyihin miltei olematon. (Opetushallitus 2023.) Vuonna 2022 vankien ajankäytöstä 11% kohdentui opiskeluun ja noin neljännes opiskeli vuoden aikana (Rikosseuraamus 2023).

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tarkoituksena on valmentaa opiskelijaa tutkintotoimittaisen koulutuksen suorittamiseen. Jokaiselle vangille tehdään henkilökohtaisen osaamisen kehittämisuunnitelma, jossa suunnitellaan yksilöllinen opintopolku ja samalla toteutetaan rangaistusajalle tehtyä suunnitelmaa. (Vankilakoulutuksen käsikirja 2022, 4.) Lisäksi oppivelvollisuus koskettaa kaikkia alle 18-vuotiaita, joten Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on erinomainen vaihtoehto esimerkiksi peruskoulun jälkeiselle ajalle, kun opiskelija ei vielä tiedä mitä haluaa tehdä tai haluaa parantaa oppimisvalmiuksiaan.

2.3 Rangaistusajan tavoitteena irtaantuminen rikollisesta elämäntyylistä

Eikeland, Manger & Asbjornsen (2017, 150) sekä Abrams & Terry (2017, 5) ovat tutkimuksissaan todenneet desistanssin muodostuvan monista yksilöön vaikuttavista tekijöistä. Henkilökohtainen motivaatio rikoksettomaan elämään, sosiaalisen verkoston laatu sekä yksilön mahdollisuudet kouluttautua ja tehdä työtä ovat ratkaisevan suuressa roolissa yksilön vaikuttamisessa.

Peruskoulun käyminen ja etenkin toisen asteen opintoihin osallistuminen on nuorille merkittävä nivelvaihe elämässä. Mikäli nuori pääsee peruskoulun jälkeen jatkamaan opintojaan toisen asteen opilaitokseen, hyvin suurella todennäköisyydellä yksilö kiinnittyy yhteiskuntaan. Nuoren jäädessä peruskouluopetuksen ulkopuolelle ja/tai toisen asteen opintojen ulkopuolelle on suuri todennäköisyys, että yksilö ajautuu rikolliseen elämäntapaan. Tutkimusten mukaan erityisesti pojilla kouluttautuminen on suojaava tekijä, rikollinen käyttäytyminen on laskenut 57% toisen asteen opintojen pariin päässeillä pojilla/miehillä (Pekkarinen 2019). Toisen asteen koulutuksen puuttuminen on vahvasti yhteydessä myös päihdeongelmiin ja vankilaan johtavien rikosten tekemiseen (Kaskela 2019).

Vankilakoulutukseen osallistuneilla vangeilla on vuonna 2013 tehdyn meta-analyysin mukaan 43 prosenttia pienempi todennäköisyys rikoksen uusimiseen. Saman analyysin mukaan siviilissä työllistyivät todennäköisemmin ne vangit, jotka olivat opiskelleet vankeusaikanaan. (Davis, Bozick, Steele, Saunders, Miles 2013, 52.)

Gunnlaugsson & Ragnarsson (2009, 102) tutkimuksessa todetaan opiskelun vankeusaikana voivan häivyttää ikävien kokemusten vaikutuksia ja herättää yhteiskuntaan kuuluvuuden tunnetta. Opiskelija usein myös löytää itsestään kokonaan uusia puolia, joiden olemassaolosta ei ole aiemmin edes tiennyt ja opiskelu voi lisätä tervettä kunnianhimoa.

Eryteisesti vangeilla tiedetään olevan kasaantunutta huono-osaisuutta, kuten päihde- ja mielenterveysongelmia sekä asunnottomuutta. Vankeusrangaistus syrjäyttää vangin entisestään digitalisoidusta yhteiskunnasta ja sen toimintatapojen kehityksestä. Digitukea vanki tarvitsisi erityisesti silloin, kun hän tarvitsee arjen kannalta välttämättömiä viranomaispalveluja. Osa näistä on hyvin pieniä arkisia toimia, kuten ajan varaamista tai reseptien uusimista, joilla on kuitenkin elämänhallinnallisesti iso merkitys. Suuri osa vangeista vapautuu asunnottomina ja heiltä puuttuu toimeentulo. Vangit siis tarvitsisivat tietoa perusturvaan liittyvistä palveluista ja ennen kaikkea tukea sähköisten palveluiden käytössä. Akuutteja tarpeita ovat muun muassa pankkitunnusten hakeminen, asuntohakemusten tekeminen ja sosiaaliturvan hakeminen. (Juujärvi, 2022, 493-495.)

Pitkäaikaisvangit ovat hyvin vieraantuneita digilaitteista ja jo pitkälti tottuneet siihen, että joku muu hoitaa asioita heidän puolestaan. Laitteiden ja palveluiden sähköinen käyttö on hyvinkin korkean kynnyksen takana ja käyttöön liittyy myös pelkoja siitä, että laite menee rikki tai sekaisin jos painaa väärää nappia. Ilman tukea digilaitteiden käytön opetteleminen voi olla ylitseppäsemätöntä ja vanki ajautuu takaisin rikolliselle polulle. Vangeilla on usein oppimista hidastavia erityispiirteitä, kuten oppimisvaikeuksia, keskittymiskyvyn ja impulssikontrollin puutteita. Digitaitojen puute aiheuttaa alemmuuden ja yhteiskunnasta syrjäytymisen tunnetta. (Juujärvi 2022, 495.)

2.4 Digitaalisuutta vankilaopintoihin

Digitalisaatiolla tarkoitetaan yhteiskunnan palvelujen siirtymistä sähköiseen muotoon. Vankilaopetuspäivillä opetushallituksen tiloissa elokuun lopussa 2022 käsiteltiin digitaalisuutta, yhteistyötä ja Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opetusta. Vankilaopetuspäivillä vankien moninaisten haasteiden takia henkilökohtaistamista opetuksessa pidettiin erityisen tärkeänä. Keskusteluissa huolta herätti koulutuksen saavutettavuuden turvaaminen sekä digitaalisuuden haasteet vankilaopetuksessa. (Rikosseuraamus 2022.)

Vankilaopetuspäivillä kokemusasiantuntijan puheenvuorossa kehitysterveisiksi jäivät etenkin suljettujen vankiloiden vähäinen mahdollisuus tarjota opintoihin tietotekniikkaa ja internetiä. Kokemusasiantuntija kertoi vankilassa opitun selkeän päivärytmin auttaneen jaksamaan myös siviilissä. Kokemusasiantuntija huomautti opiskelulla olleen muitakin merkityksiä kuin tiedon saanti. Opiskelu oli edistänyt myös oman ajattelun ja arvojen pohdintaa sekä vangin omasta tahdosta kumpuava opiskelu kehittää itsenäisyyttä ja pärjäämisen tunnetta. (Rikosseuraamus 2022.)

Nykypäivänä digitaitoja voi jo sanoa kansalaistaidoiksi. Nyky-yhteiskunnan palvelupisteiden väheneminen ja palveluiden siirtyminen verkkoon aiheuttaa väistämättä sen, että jopa oma perusturva voi olla kiinni siitä, osaatko käyttää digilaitteita edes auttavasti. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2020.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön koostamassa Takaisin Digi-yhteiskuntaan, vapautuvan vangin digitaitojen opetteluun käsikirjassa (2020) mainitaan muun muassa, että pitkään tuomiotaan suorittavilla vangeilla digitaidot vanhenevat nopeasti, jos niitä on ollut lainkaan. Lähtötason kartoittaminen on tärkeää, jotta asiakkaalla on mahdollisuus oikeasti oppia digitaitoja, joilla pärjää siviilissä.

Lisa Harrisonin (2016, 126) tekemän tutkimuksen tarkoitus on ollut tutkia vankien ihmisoikeuksien toteutumista koulutuksen saatavuuden näkökulmasta. Samaa aihetta on sivunnut Jawkes & Reisdorf (2016, 771-786.) tutkimuksessaan *A brave new world: The problems and opportunities presented by new media technologies in prison*, jonka tutkimuskysymyksenä on ollut vankien pääsy digitekniikan pariin ja sen ratkaiseva osuus onnistuneen kuntoutuksen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta.

Molemmat tutkimukset on tehty haastattelumenetelmällä, toinen Australiassa ja toinen Englannissa. Molemmissa tutkimuksissa on päädytty samaan lopputulokseen, jossa vankien vankila-aikaisella digikouluttamisella on suuri merkitys vankien kiinnittymiselle yhteiskuntaan. (Harrison 2016, 128 Jawkes & Reisdorf 2016, 771-786.)

Harrisonin tutkimuksessa esille nousi vangin oikeus hankkia koulutusta vankilassa. Vangin opiskelua on myös tuettava. Kaikilla koulutusasteilla hyödynnetään sähköisiä palveluita entistä enemmän ja joissain tapauksissa opinnot suoritetaan kokonaan verkko-opintoina. Digitaalisten palveluiden käyttäminen vankilassa on rajoitettua, joten vangit saattavat joutua eriarvoiseen asemaan siviilissä opiskelevan rinnalla. Vapautuvan vangin hakeutuessa opintoihin siviilissä, hän saattaa joutua vastakkain digitaalisen osaamattomuutensa kanssa ja koulutukseen hakeutuminen jää jo siihen. Koulutuksen puute on yksi merkittävimmistä syrjäytymisen riskitekijöistä. (Harrison 2016, 128-131.)

Jawkes & Reisdorf (2016, 771-786) ovat tutkineet myös eri virkamiesten suhtautumista ja asenteita vankien digitalisoitumiseen. Virkamiesten asenteissa näkyy selkeästi päällimmäisenä ajatuksena turvallisuusnäkökulmat. Digitalisaation nähtiin ensisijaisesti olevan uhka vankilan turvallisuudelle ja rajattukin pääsy internetiin aiheutti pohdintaa siitä, kuinka internetin käyttöä voitaisiin valvoa riittävästi.

Tutkimuksessaan Jawkes & Reisdorf (2016, 771-786) korostavat etäopiskelun mahdollisuuksia, koska se on yksi keskeinen keino vangille kehittää ja kouluttaa itseään sekä tulevaisuudessa myös pärjätä työmarkkinoilla. Interaktiivisuus tukee ja mahdollistaa monenlaisten oppijoiden opiskelua, sekä mahdollistaa käyttäjälähtöisen kehittämisen.

Steenen ja Knightsin (2017, 258) tutkimusartikkeli käsittelee aihetta hieman eri kulmasta. Heidän tutkimuksessaan on eritelty muutamia tärkeitä näkökulmia digitaalisen teknologian käytöstä vankilassa. Tutkimuksessaan he ovat havainneet vankilan olevan haastava ympäristönä digitaalisten laitteiden asentamiselle ja käytölle. Steene ja Knights (2017, 258) ovat myös ottaneet kantaa siihen, että jo vankeusaikana kokemukset uusien laitteiden käytöstä lisäävät vastuuntuntoa ja autonomiaa. Tutkimuksessa on tultu myös siihen johtopäätökseen, että vankeusaikainen digioppiminen lisää integroitumista yhteiskuntaan. Digitalisaation myötä vankien opiskelumahdollisuudet moninkertaistuvat eri koulutusten saatavuuden kautta.

Haastavalla ympäristöllä tarkoitetaan sitä, että vankiloiden infrastruktuuri ei suurilta osin tue digitaalisuuden tuomista rakennukseen (Steene & Knights 2017, 258). Uusien vankiloiden rakentamisessa digitaalisen maailman tarpeet otetaan huomioon, hyvänä esimerkkinä Hämeenlinnan vankila, joka rakennettiin niin sanotuksi Älyvankilaksi. Rakennusvaiheessa jo huomioitiin vankilaan tuotava digitaalisuus.

Vankila on jo rakenteellisesti hyvin haastava saada vastaamaan nykypäivää. Digitalisaation myötä monissa vankiloissa joudutaan tekemään paljon remontteja ja kaikissa vankiloissa tätä normaalisuusperiaatetta digitalisaation osalta ei siis voida toteuttaa nopealla aikataululla.

Kaikkien kolmen tutkimuksen sanoma on yhteinen ja selkeä, digitaalisuuden oppiminen vankilassa lisää vangin integroitumista yhteiskuntaan. Yhteiskuntamme on siirtynyt hyvin paljon sähköiseen asiointiin, joten digisyrjäytyminen on ikävä kyllä jo arkipäivää. Suomen vankeuslaissa on maininta vankien netin, videopuheluiden ja sähköpostin käytön mahdollisuuksista. Tiedossa ei ole, että vastaavaa olisi missään muissa maissa lailla määritelty.

Harrisonin (2016, 159) ja Jawkes & Reisdorfin (2016, 771-786) sekä Steene & Knightsin (2017, 258) tutkimusartikkeleissa tarkasteltiin erilaisia mahdollisuuksia vankien digitaalisten taitojen ja osallisuuden edistämiseksi. Erityisesti Iso-Britannian yksityisissä vankiloissa on jo käytössä esimerkiksi kioskeja, joissa vangin on mahdollista hoitaa asioitaan digitaalisesti. Vanki voi ottaa kioskilta yhteyttä vankilan työntekijöihin, soittaa Skype- tai muun vastaavan sovelluksen kautta puheluita läheisille, varata vierailijatapaamisia tai hankkia koulutusta.

Digitalisaation tullessa vankilaan, koko vankilaorganisaation muutosjohtamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tällaiset isot muutokset ovat aiheuttaneet työntekijöissä hämmennystä ja pelkoa,

joka ilmenee kansainvälisistäkin tutkimuksista. Tutkimuksissa ilmeni, että henkilökunnalla oli vastahakoisia asenteita vankilan digitalisaatiota kohtaan. Digitalisaatiosta ja vankien digiosallisuudesta on myös paljon hyötyjä, joita pitäisi enemmän korostaa. Henkilökunnan digi- ja ohjaustaidot motivoisivat vankeja digilaitteiden käyttämisen opetteluun. (Harrison 2016, 159.)

Tutkimuksissa yhtenäistä oli myös se, kuinka vankiloiden oli todettu muuttuneen rauhallisemmiksi digiharppauksen myötä. Vangit oppivat ongelmanratkaisutaitoja ja heillä oli mielekästä tekemistä. Mahdollisesti digitalisaatio voisi jopa vähentää fyysisen valvonnan tarvetta. Eri viranomaisten tapaa-
miset etäyhteyksin säästäisi niin ikään Rikosseuraamuslaitoksen varoja, kun vangin ei tarvitsisi saat-
tajien kanssa lähteä hoitamaan asiaansa vankilan ulkopuolelle. Päätelaitteiden jäljitettävyyden rajoitet-
tavuus ja etävalvonta voitaisiin hoitaa pienemmällä henkilökunnalla ja näin valvontahenkilökunnalle-
kin syntyisi etätyömahdollisuuksia. (Harrison 2016, 159 Jawkes & Reisdorf 2016, 771-786 Steene &
Knights 2017, 258.)

3 TUTKINTOKOULUTUKSEEN VALMENTAVA KOULUTUS

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä (Koulutuskeskus Jedu) toimii useammalla paikkakunnalla siviiliyhteiskunnassa. Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä on Pohjois-Pohjanmaalla, Oulun eteläisellä alueella toimiva koulutuskuntayhtymä. Koulutuskuntayhtymä järjestää ammatillista, lisä- ja täydennyskoulutusta, valmentavaa koulutusta sekä vankilaopetusta. Tarjonnasta löytyy yli viisikymmentä eri tutkintoa, johon voi opiskella. Toimipisteet sijaitsevat Haapajärvellä, Haapavedellä, Kalajoella, Nivalassa, Oulaisissa, Siikalatvan Piippolassa ja Ylivieskassa. Vankilaopetusta on tarjolla Kestilässä, Kuopiossa, Naarajärvellä, Oulussa, Pelsolla, Pyhäselässä, Sulkavalla ja Sukevalla. (Opetushallitus 2023).

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (Tuva) järjestäminen aloitettiin valtakunnallisesti ja siis myös Sukevan vankilassa 1.8.2022 (Opetushallitus 2023). Sukevan vankilassa Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajana työskentelee yksi Jokilaaksojen kuntayhtymän opettaja. Ryhmän mukana toimii yksi Sukevan vankilan vartija, joka osaltaan huolehtii turvallisesta toiminnasta niin vankilan kuin koulutuksenkin henkilökunnalle sekä vangeille.

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa oppija saavuttaa opiskeluvalmiudet, joiden avulla hän suoriutuu toisen asteen tutkinnosta. Näitä valmiuksia ovat esimerkiksi elämänhallinnalliset taidot, opiskelutaidot sekä opiskelukielen osaaminen (OKM, 2019.) Nämä kaikki vähentävät vankien syrjäytymistä ja lisää valmiuksia selviytyä arjesta vangin vapauduttua. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskelija voi halutessaan myös korottaa peruskoulusta saamiaan arvosanoja eri aineissa. Koulutuksessa voi myös suorittaa ammattikoulun tai lukion yhteisten aineiden kokonaisuksia, jotka luetaan hyväksi toisen asteen oppilaitokseen siirryttäessä. (Opetushallitus 2023.) Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus soveltuu myös niille, joilla on kulunut pitkä aika edellisistä opinnoista ja joiden olisi hyödyllistä valmentaa opiskelutaitojaan.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laaja-alaisuus tukee opiskelijan valmiuksia ja osaamista kokonaisvaltaisesti. Tiedot, taidot, arvot ja asenteet ovat kokonaisuus, jotka integroidaan kaikkiin koulutuksen tarjoamiin oppimissisältöihin. Lähtökohtaisesti opiskelijalla tulee olla perusvalmiudet ja riittävä tutkintokielellinen osaaminen sekä tietotekniset valmiudet siirryttäessä toisen asteen opintojen pariin. Lisäksi opiskelijan riittävä hyvinvointiosaaminen tukee oppilaan kykyä ja jaksamista oppia ja opiskella. (Opetushallitus 2023.)

Koulutuksen laajuus on 38 viikkoa ja kesto on maksimissaan yksi vuosi. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa olevalla opiskelijalla on oikeus saada opetusta ja ohjausta 22 tuntia viikossa, joka tarkoittaa 45min kokonaisuudessa laskettuna 29 tuntia viikon aikana.

Lain tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 12 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä huolehtii koulutuksen sisällöstä koulutuksen perusteiden mukaisesti. Koulutuksen toteuttamisesta tulee laatia kirjallinen suunnitelma, jossa päätetään muun muassa koulutuksen osista ja opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. (Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020.)

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa arvoperustan luovat demokratia, yhdenvertaisuus, tasa-arvo sekä kestävä elämäntapa. Opetus perustuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Lähtökohtina opetukselle ovat opiskelijan ainutlaatuisuus, oikeus hyvään opetukseen sekä arvostavaan vuorovaikutukseen. Henkilökohtainen opintopolku rakentuu opiskelijälähtöisesti opiskelijan vahvuudet ja henkilökohtaiset tavoitteet huomioiden. (Opintopolku, julkaisuaika tuntematon.)

Koulutuksessa opiskelijat oppivat ottamaan itse vastuuta opinnoistaan, päätöksistään ja elämästään sekä harjaantuvat demokraattiseen toimintaan ja osallisuuteen erilaisten harjoitusten ja keskusteluiden avulla. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa painotetaan keskustelemaa ja yhteisöllistä oppimista, joten kaikessa toiminnassa sosiaaliset taidot, osallisuus, toimijuus sekä yhteisöllisyys vahvistuvat. Kaikki nämä osa-alueet tukevat rikollisen henkilön kuntoutumista ja paluuta yhteiskuntaan. Opiskelijoita myös rohkaistaan oppimaan yhdessä ja toisiltaan. Koulutuksessa luodaan ympäristöjä, joissa erilaisista taustoista tulevilla on mahdollisuus tunnistaa ja pohtia elämän arvoja ja periaatteita sekä oppia yhteistyötaitoja (Opintopolku, julkaisuaika tuntematon).

4 TOIMINTA DIGITAALISESSA YMPÄRISTÖSSÄ -OPINTOJAKSO

Viestintä- ja vuorovaikutusosaamiseen sisältyvä pakollinen kahden osaamispisteen laajuinen osa-alue Toiminta digitaalisessa ympäristössä kuuluu opetussuunnitelman yhteisiin tutkinnon osiin ja näin ollen sisältyy kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin. Digitaalisuus on nykyaikaa ja sen opettaminen erilaisista näkökulmista on yhteiskunnallisesti tärkeää. Vankiloita remontoidaan ja uusia vankiloita suunnitellaan digitaalisuus huomioiden ja tulevaisuudessa vangit tulevat Suomessakin käyttämään jo vankeusaikanaan runsaasti digilaitteita.

Yleinen käsitys on, että suomalaiset olisivat digitalisaatiokehityksen kärkijoukkoa, koska teknologinen kehitys ja sen soveltaminen ovat Suomessa varsin erinomaisella tasolla. Kansainvälinen PIAAC - aikuistutkimus (The Program for the International Assessment of Adult Competencies) osoittaa kuitenkin, että merkittävällä osalla suomalaisista on riittämättömät perustaidot digitaidoissa. Suomen hallituksen käynnistämä, Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoima TAITO-ohjelma pyrki vuosina 2014-2020 vastaamaan tutkimuksen toteamaan heikkojen perustaitojen ongelmaan tarjoamalla Euroopan unionin myöntämää rahoitusta aikuisten perustaitojen kehittämiseen pyrkiville hankkeille. PIAAC-aikuistutkimuksen raportissa riskiryhminä mainitaan maahanmuuttajat, ikääntyvät ja ilman koulutusta jääneet nuoret aikuiset. Tutkimuksen mukaan 370 000 suomalaisella on vaikeuksia luku- taidoissa, 450 000 aikuisella on haasteita matemaattisissa asioissa ja jopa noin miljoonalla esiintyy huomattavia haasteita tietotekniikan käytössä (Malin, Sulkunen, Laine, 2013, 19).

Useat TAITO-ohjelman hankkeet ovat koostaneet ratkaisuja erityistä tukea tarvitseville. Erityistä tukea tarvitseviksi on kategorisoitu oppimisvaikeuksista kärsivät, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret sekä vankilatuomiota suorittavat. (Mäkinen, Sihvonen 2020, 341-350.)

Ohjelmien malleja kutsutaan nimellä silloittava tukitoiminta, jolla siis pyritään lisäämään kohderyhmän yhteiskunnallista osallisuutta ja hyvinvointia. Esimerkiksi Kiipula-säätiön Noheva-hankkeessa on luotu erityisesti rikostaustaisille soveltuva ohjausmalli opiskelun tukemiseksi. PONNU-hanke on Valo-Valmennusyhdistyksen koordinoima hanke kuntouttavan työtoiminnan saralla. PONNU-hankkeen malliin kuuluu alkukartoitus ja toteutettavia tehtäviä. "Tarve ohjaamiselle on iso eikä sopivaa materiaalia tahdo löytyä. Ei voi käyttää samaa materiaalia kuin ammattiopintoihin suuntaaville, eikä samaa kuin alakoululaisille" pohtii PONNU-hankkeen koordinoinnista vastaava Valo-Valmennusyhdistys. (Mäkinen, Sihvonen 2020, 341-350.) Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradian hallinnoima Vahvistu verkossa -hanke kehitti ohjausmallin digipedagogiikkaan. Kohderyhminä olivat ilman tutkintoa olevat nuoret aikuiset, joilla oli heikot perustaidot.

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kokonaisuutena Toiminta digitaalisessa ympäristössä käsittää kaksi osaamispistettä. Pakollisena osaamistavoitteena on tieto- ja viestintäteknisten laitteiden valinta ja käyttö sekä digitaalisten palveluiden ja sovellusten käyttö, joiden jälkeen opiskelija osaa hakea, käsitellä ja jakaa tietoa, arvioida sisältöjen luotettavuutta ja käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgraafikkasovelluksia. Vastuullinen ja turvallinen toiminta -osion jälkeen opiskelija osaa huomioida toiminnassaan tietosuoja- ja tietoturvaohjeistuksia, suojata henkilökohtaisia tietojaan ja yksityisyyttään sekä tunnistaa erilaisia tietoturva-ohjeistuksia. (Opetushallitus 2023.)

Vankiloissa tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on ulkopuolisen tahon toteuttamaa koulutusta ja suljetussa vankiympäristössä ulkopuolinenkaan ei voi tuoda vankien käyttöön laitteita, joita vankila ei ole käyttöön tarkastanut ja hyväksynyt. Rajoittamattomat internet-yhteydet eivät ole sallittuja, joten millä tahansa internetiin yhteydessä olevalla koneella Toiminta digitaalisessa ympäristössä -opintokokonaisuutta ei voi suorittaa. Vankila ei myöskään voi antaa laitteitaan ulkopuolisen käyttöön, joten sähköisen asioinnin koneen käytöstä viime kädessä vastaa vankilan virkamies. Jokaisessa vankilassa opettajan työparina toimii vankilan työntekijä, joten edellä mainitut haasteet eivät rajoita sähköisen asioinnin koneen käyttöä opetustilanteissa. Lisäksi opiskelijan on haettava lupaa internetin käyttöön, saadakseen suljetussa vankilassa käyttää lainkaan rajatulla käyttöympäristöllä varustettua tietokonetta, edes opintokurssin suorittamiseksi.

Toiminta digitaalisessa ympäristössä on pakollinen opintojen osa, joka käsittää yhteensä 2 osaamispistettä (Opetushallitus 2023). Osaamispiste perustuu osaamiseen, joka tarkoittaa sitä, että opiskelijalle annetaan tarvittava määrä opetusta ja ohjausta tarvittavan asian oppimiseen. Vaadittu osaaminen voidaan saavuttaa hyvin eri aikaisesti, jolloin nopea oppija voi tarvita vain pienen ajan oppimiseen ja joku toinen käyttää asian opiskeluun pidemmän ajan.

5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskeleville vangeille ei suljetussa vankilassa ole voitu tarjota digitaalisuuteen liittyvää oppikokonaisuutta yhdenmukaisella materiaalilla. Toimintaa tuli kehittää niin, että pakollisen kurssikokonaisuuden suorittaminen olisi mahdollista ja yhdenmukaista myös suljetussa vankilassa opiskeleville vangeille, joilla ei lähtökohtaisesti ole mahdollisuutta käyttää tietokonetta eikä liikkua vapaasti internetissä.

Opintokokonaisuuden osaamistavoitteita olivat, että opintojakson suoritettuaan opiskelija osaa hakea, käsitellä ja jakaa eri muotoista tietoa, arvioida digitaalisen sisällön luotettavuutta, käyttää yleisimpiä esitysgraafikkasovelluksia sekä käyttää tarkoituksen mukaisia digitaalisia sovelluksia tehtävissään. Lisäksi suuremman kokonaisuuden Vastuullinen ja turvallinen toiminta otsikon alle lukeutuu tietosuoja- ja tietoturvaohjeistusten noudattaminen, henkilökohtaisten tietojen ja yksityisyyden suojaaminen, tyypillisimpien kyber- ja tietoturvahukien tunnistaminen, viesti- ja sosiaalisen median palveluiden vastuullinen käyttö sekä tekijänoikeuksien noudattaminen digitaalisten sisältöjen käyttämisessä ja jakamisessa (Liite 1).

Rikosseuraamuslaitoksella on vankien käyttöön tarkoitettuja sähköisen asioinnin koneita, joissa on rajattu käyttöympäristö. Rajatusta käyttöympäristöstä löytyvät tarkoin valikoidut internet-sivut sekä Microsoftin Office-sovelluksia. Vanki voi hakea lupaa sähköisen asioinnin koneen käyttöön erillisellä hakemuksella, joka käsitellään turvallisuudesta vastaavan apulaisjohtajan toimesta. Muulla keinoin vangeilla ei ole lainkaan mahdollisuutta tietokonelaitteiden käyttöön vankeusaikanaan suljetussa vankilassa. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 11.)

Kehittämistyönä oli tuottaa Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajille opetusmateriaali, jonka avulla mahdollistetaan pakollisen kurssikokonaisuuden yhdenmukainen opettaminen suljetuissa vankiloissa.

Opettajille suunnatun materiaalin tavoitteina olivat niin sisällön opettamisen yhdenmukaistaminen, että Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen arvojen, tavoitteiden, turvallisuuden ja lakien yhteen sovittaminen. Opintokokonaisuuden tuli tukea opiskelijaa ottamaan vastuuta opinnoistaan, päätöksistään ja elämästään. Ohjaavia tavoitteita olivat myös ohjaaminen demokraattiseen toimintaan, osallisuuteen, keskustelemaan ja yhteisölliseen oppimiseen, sosiaalisten taitojen vahvistumiseen, toimijuuden ja osallisuuden vahvistumiseen sekä yhteisöllisyyteen oppiminen. Oppimistavoitteet, tilaajan toiveet ja vankilan turvallisuus- ja toimintaympäristö huomioon ottaen oli luotava kaikkia osapuolia tyydyttävä kokonaisuus, joka tukee opiskelijan oppimista ja opiskelijaidentiteettiä. Materiaalin tuli olla sellainen, että opiskelija näkee kurssin hyödyt myös tulevaisuusorientoituneesti, jolloin oppiminen ei jää vain ulkoiseksi.

Tavoitteena oli, että prosessin jälkeen materiaali on perusteltu ja testattu sekä valmis jaettavaksi Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajille kaikkialle, missä Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä vankilaopetusta tarjoaa. Yhteiskunta kehittyy digitaalisilta osilta koko ajan, joten opetusmateriaalia tulee päivittää aktiivisesti, jotta se vastaa oman aikansa vaatimuksiin.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

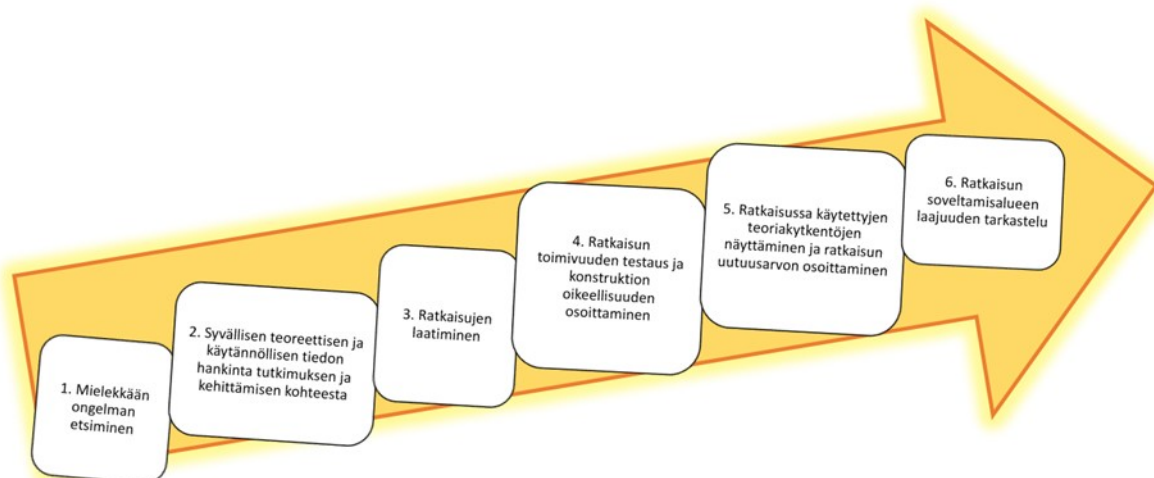
Tutkimuksellinen kehittämistyö saa alkunsa organisaation kehittämistarpeista. Kehittämistyö on siis käytännön ongelmien ratkaisua ja uusien ideoiden, käytäntöjen, tuotteiden tai palveluiden tuottamista ja toteuttamista. Tarkoituksena on kehittää ja ottaa käyttöön ratkaisuja. Tutkimuksellisuus on tärkeä osa kehittämistyötä, koska sen avulla kehittämistyön tulokset ovat paremmin perusteltavissa ja kehittämistyöhön vaikuttavat tekijät on myös huomioitu kattavammin (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, 19-21). Kehittämistyössä ensisijaisia ovat käytännölliset tavoitteet, joihin haetaan tukea teoreettisesta pohjasta. Löydetyn teorian pelkkä kopioiminen ei riitä vaan tiedon merkitystä oman kehittämistyön eteenpäin viemisen kannalta tulee aina arvioida. Toimialasta ja ympäristöstä tulee etsiä tietoa, jotta materiaali palvelee molempiin suuntiin vaarantamatta kummankaan toimialaa. Toimialan ymmärtäminen on tärkeässä osassa kehittämistyötä, jotta ratkaisut perustuisivat nimenomaan työn tilaajan todellisuuteen ja tarpeeseen. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, 29.)

Kehittämistyön lähtökohtana voidaan pitää kehittämiskohteen tunnistamista, tässä tapauksessa digitaalisuuden opettamisen haasteita suljetussa vankilaympäristössä ja haetaan siihen liittyvää tietoa. Tietoa on haettu aiemmin tehdyistä tutkimuksista ja benchmarking-menetelmällä jo valmiista materiaaleista. Benchmarkkausta käytetään, kun halutaan kehittää omaa prosessia, toimintaa tai palvelua tutustumalla, vertaamalla ja tutkimalla jo käytössä olevia toimintatapoja, ideoita ja ratkaisuja. Benchmarkkauksessa selvitetään, miten ja mitä muut ovat tehneet ja tätä hyödynnetään oman toiminnan kehittämisessä. (Henczel 2002, 13: Hietikko 2015, 74.)

Keskeistä on löytää näkökulma, josta katsoen tutkimuksellisessa kehittämistyössä edetään. Tässä kehittämistyössä se on toiminnan opettaminen digitaalisissa toimintaympäristöissä niin koulun opetussuunnitelman kuin Rikosseuraamuslaitoksenkin tavoitteiden näkökulmasta. Näkökulman löytymisen jälkeen määritellään tarkempi kehittämistehtävä, joka on suljetussa vankilassa toteutettavan digitaalisuuden opettaminen ja rajataan kehittämisen kohde. Kehittämisen kohteena on suljetussa vankilassa käytettävä opettajan materiaali toiminta digitaalisessa ympäristössä -opintokokonaisuu- den yhdenmukaiseksi opettamiseksi. Vasta tämän jälkeen, voidaan kuvata kehittämisprosessiin liittyvät prosessit ja voidaan alkaa suunnittelemaan oma lähestymistapa ja menetelmät (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, 23-25).

Tämä nimenomainen kehittämistyö eteni konstruktivistisella mallilla mukailien (Kuva 1), jossa tavoitteena on käytännön ongelman ratkaisu luomalla uusi konkreettinen tuotos. Konstruktivistisessä tutkimuksessa muutos kohdistuu siis johonkin konkreettiseen. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, 22, 37-38.) Konstruktivistinen malli on hyvin lähellä innovaatioiden tuottamista ja palvelumuotoilua, erona on kuitenkin se, ettei malli ole innovatiivinen eikä se myöskään liity palvelun kehittämiseen. Esimerkiksi kehittämistyönä tuotettu opettajan materiaali ei ole innovaatiota vaan kehittämistyön tuloksena syntynyt rakenne, jota arvioidaan sen käytännön hyödyn perusteella. Konstruktivistisessä tutkimuksessa on tärkeää, että lopputuotos osoittautuu toimivaksi, parhaimmillaan muuallakin kuin vain kohdeorganisaatiossa. Mallissa käytännön toimijat ovat myös aktiivisesti mukana ratkaisun laatimisessa, joten konstruktivistinen malli korostaa käyttäjien ja kehittäjien välistä vuorovaikutusta ja kommunika-

tiota. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, 65.) Opettajan materiaalin työstämisessä ovat olleet mukana niin molemmat yhteistyötahot kuin opiskelevat vangitkin. Kehittämistyössäni konstruktivisen mallin ohella olen hyödyntänyt myös benchmarking-menetelmää.

Kuva 1. Konstruktivisen tutkimuksen malli Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, mukailen.

6.1 Opetusmateriaalin suunnittelu

Opetusmateriaalin tekeminen Toiminta digitaalisessa ympäristössä -opintokokonaisuuden opettamiseksi suhteessa suljetun vankilan reunaehtoihin, turvallisuuteen, tavoitteisiin, arvoihin, opiskelijoihin ja koulutuksen opetussuunnitelmaan, sekä koulutuksen arvoihin ja tavoitteisiin. Materiaali tulee Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän opettajien sisäiseen internetiin, jossa se on kaikkien edellä mainitun koulutuksen opettajien saatavissa. Materiaalin tulee siis olla tallennettavissa tietokoneelle. Materiaalin ei tarvitse olla iso, koska kyseessä on kahden osaamispisteen kokonaisuus, jonka tulee antaa valmiudet digitaalisessa ympäristössä toimimiseen sekä opintokokonaisuus antaa opiskelijalle valmiudet digitaalisten laitteiden käyttöön jatkokoulutusta ajatellen.

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskelijat oppivat ottamaan itse vastuuta opinnoistaan, päätöksistään ja elämästään sekä harjaantuvat demokraattiseen toimintaan ja osallisuuden erilaisten harjoitusten ja keskusteluiden avulla. Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa painotetaan nimenomaan keskustelemaa ja yhteisöllistä oppimista, joten kaikessa toiminnassa sosiaaliset taidot, toimijuus, osallisuus sekä yhteisöllisyys vahvistuvat. Kaikki nämä osa-alueet tukevat rikollisen henkilön kuntoutumista ja paluuta yhteiskuntaan, jotka ovat Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteita. Opiskelijoita myös rohkaistaan oppimaan yhdessä ja toisiltaan.

Suljetussa vankilassa käytössä on sähköisen asiointin tietokone. Sähköisen asiointin koneella on käytössä Portti-sivusto, jossa on vain tiettyjä internet-sivuja käytettävissä. Kyseiset sivut on tarkastettu ja hyväksytty sellaisiksi, joihin myös suljetun vankilan vangit voivat tutustua erillisen internetin käyttöluvan saatuaan. Näillä sivustoilla ei pääse kommunikoimaan ulkomaailman kanssa.

Portti-sivustolla on arkielämän taitoihin liittyviä sivustoja, kotitaloustaitojen ja talouden hallintaa, pankkipalveluita ja joukkoliikenteen aikatauluja. Opiskeluun ja työhön liittyviä palvelusivustoja, kuten

erilaisia nettikursseja, oppilaitosten yhteystietoja ja avoimien työpaikkojen hakusivustoja. Tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista, omat terveystiedot ja erilaiset hoito-ohjeet sekä itseapuoppaat. Tietoa vanhemmuuden taidoista ja parisuhdeasioista. Kuntien ja kaupunkien palvelut, asunnon hakusivustot, oikeusavun ja erilaiset siviilipalvelut ja niitä tarjoavien viranomaisten yhteystiedot, myös joitakin uutissivustoja.

6.1.1 Mielekkään ongelman löytyminen

Konstruktiivisessa tutkimuksen mallissa ensimmäisenä (Kuva 1.) löydetään jokin mielekäs ongelma, johon tarvitaan muutosta. Toiminta digitaalisessa ympäristössä -opintojakson opettamiseen ei ole materiaalia eikä sitä ole aiemmin ollut mahdollista toteuttaa suljetussa vankilaympäristössä niin, että opettajilla olisi ollut yhdenmukainen materiaali käytössään.

Kehittämistyön konstruktiivisessa mallissa tuotos tulee olemaan merkityksellinen ja käytännössä hyödynnettävä ratkaisu todelliseen ongelmaan. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, 66.) Tällaiseen ongelmanratkaisuun tarvitaan vahvasti myös teoreettista tietämystä ja ratkaisujen peilaamista teoriapohjaan, jota opetussuunnitelma ja Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet tarjoilevat.

6.1.2 Tiedon hankinta tutkimuksen ja kehittämisen kohteesta

Konstruktiivisen mallin toisessa vaiheessa (Kuva 1) perehdytään syvällisen teoreettisen ja käytännöllisen tiedon hankintaan kehittämisen kohteesta. Ensimmäisenä tulee tutustua kehitettävän opintokokonaisuuden osaamistavoitteisiin, jotta kurssin sisällöistä muodostuu kehittäjälle selkeä käsitys. Perehtyminen termeihin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaperiaatteisiin on myös olennaista. Tavoitteiden ollessa selkeät, on helpompi alkaa etsiä ja vertailla erilaista materiaalia opetusmateriaalin pohjaksi.

Toiminta digitaalisessa ympäristössä -osio perustuu opetussuunnitelman tavoitteisiin, joissa opiskelija osaa hakea, käsitellä ja jakaa eri muotoista tietoa, arvioida digitaalisen sisällön luotettavuutta, käyttää yleisimpiä esitysgrafiikkasovelluksia sekä käyttää tarkoituksen mukaisia digitaalisia sovelluksia tehtävissään. Lisäksi suuremman kokonaisuuden Vastuullinen ja turvallinen toiminta -otsikon alle lukeutuu tietosuoja- ja tietoturvaohjeistusten noudattaminen, henkilökohtaisten tietojen ja yksityisyyden suojaaminen, tyypillisimpien kyber- ja tietoturvauhkien tunnistaminen, viesti- ja sosiaalisen median palveluiden vastuullinen käyttö sekä tekijänoikeuksien noudattaminen digitaalisten sisältöjen käyttämisessä ja jakamisessa (Liite 1).

Toiminta digitaalisessa ympäristössä -opintojakson yhtenä tavoitteena oli muun muassa, että opiskelija osaa valita tilanteeseen sopivat laitteet ja sovellukset. Kehittäjän täytyy ensin itse ymmärtää, millaisia laitteita tässä tarkoitetaan, mitä on olemassa ja pohtia mitä laitteita suljetussa vankilassa voi käyttää. Lisäksi sovelluksista puhuttaessa täytyy selvittää mitä tarkoitetaan sovelluksilla ja millaisia sovelluksia tietokoneissa on käytössä. Kehittäjän tulee siis tutustua myös erilaisiin tietokoneohjelmiin joko esimerkiksi vapaan sivistystyön tarjoamien kurssien kautta tai itsenäisesti kirjoista ja internetistä tietoa etsimällä.

Opintokokonaisuuden osa-alueiden tavoitteiden ja termien ollessa selkeät benchmarking-menetelmällä voi kartoittaa erilaisia valmiita kursseja, koulutuksia, menetelmiä ja materiaaleja tavoitteiden

oppimisen näkökulmasta. Syvälliseen teoriaan ja käytännölliseen tietoon on helppo tutustua aiempiin tutkimuksiin perehtymällä sekä valmiita kursseja ja materiaaleja tutkimalla. Aiempiin tutkimuksiin ja kehittämishankkeisiin löytyy materiaalia esimerkiksi Savonia Finnasta, Artosta sekä kansainvälisistä SocINDEX, Science Direct sekä Academic Search -tietokannoista.

Benchmarkkaamalla tulee perehdyttyä moniin eri materiaaleihin, menetelmiin ja kursseihin, joissa opetetaan ja testataan digitaalisia taitoja. Erilaiset materiaalit ja kurssit valikoituvat tarkasteltaviksi asiasanojen mukaan. Asiasanoja kertyy niin syrjäytymisestä, digitaalisuudesta, vankilasta, marginaaliryhmistä kuin erilaisista tarjolla olevista digikursseistakin. Digikursseja järjestetään paljon muun muassa vanhusväestölle. Näitä kursseja on hyvä tarkastella siltä pohjalta mitä olisi hyvä opettaa ja millä keinoin. Erilaisiin tehtäviin ja kokonaisuuksiin tutustuessa tulee koko ajan pitää mielessä se, kuinka voi hyödyntää, vai voiko lainkaan, kyseistä materiaalia omassa kehittämistyössä tai voisiko valmista materiaalia hieman soveltaa niin, että se sopii erityisen rajatussa ympäristössä käytettäväksi. Mielikuvitus on siis hyvä päästä valloilleen.

Useammankin kerran on hyvä pysähtyä vertailemaan tuotteita keskenään ja kyseenalaistaa myös itselle pikkuhiljaa kasaantuneita materiaaleja. Benchmarkkauksen avulla saa näkökulmia siihen, mitä materiaalissa olisi vielä hyvä olla ja millaisessa muodossa, kuinka tavoiteltavaa asiaa olisi hyvä opettaa ja omaa pohdintaa sen suhteen mikä on mahdollista suljetussa vankilassa.

Tutkimuksellisessa vaiheessa muistiinpanoja ja huomioita ei voi tehdä liikaa, jotta opetusmateriaali vastaisi työn tilaajan toiveeseen mahdollisimman kattavasti ja huomioisi opiskelijaryhmän erityisyyden sekä suljetun vankilan rajoitteet muun muassa erilaisten ohjelmien käytössä. Internet on pullollaan erilaisia kehittämishankkeita syrjäytymisvaarassa tai syrjäytyneiden henkilöiden digitaalisten taitojen tukemiseen ja digiosallistamiseen, joita voi vapaasti tarkastella.

6.2 Ratkaisujen laatiminen

Konstruktivisen mallin kolmannessa vaiheessa (Kuva 1) laaditaan ratkaisut ensimmäisessä kohdassa havaittuun ongelmaan. Aiemmista tutkimuksista ja valmiista materiaaleista poimitaan ne kokonaisuudet, jotka voisivat toimia ja olisi mahdollista toteuttaa suljetussa vankilaympäristössä. Ratkaisuvaiheessa yhteistyö turvallisuus- ja opetushenkilöstön kanssa on tärkeää, jotta mahdollisimman moni asia tulee huomioiduksi jo ratkaisua työstettäessä.

Erilaisia osaamisen testejä kartoittaessa ja tehdessä selkeytyy se, millaisia asioita vankilaopetuksesakin olisi hyvä huomioida digitaalisuutta opettaessa ja kuinka asiakokonaisuuden voi opettaa niin, että se tuntuukin mielenkiintoiselta. Opetusmenetelmien ja arviointien valitseminen heijastuu suoraan opiskelijan kokemusmaailmaan ja arvoihin (Ihme 2009, 59). Opiskeltavan aineen suhde laajempaan kontekstiin vaikuttaa opiskelijan identiteettiin kyseisen aineen oppijana joko positiivisesti tai negatiivisesti. Mikäli opiskelija ei saa mahdollisuutta oppia opiskeltavaa ainetta henkilökohtaisella tasolla, opiskelija voi kehittää itselleen lahjattoman kyseessä olevan aineen opiskelijan identiteetin, eikä näin ollen edes halua nähdä kyseisen oppiaineen tarvetta koulun ulkopuolella. Tällä ilmiöllä on suora vaikutus motivoitumiseen ja tulevaisuuden valintoihin. (Toivola, Peura & Humaloja 2017, 65.)

Tehtävissä ja opetuksessa on pyritty siihen, että opetussuunnitelman tavoitteet saadaan vietyä henkilökohtaiselle arjen tasolle, jolloin ne on helpompi hahmottaa ja huomata omassa arjessa ja toiminnassa. Lisäksi tehtävät ja materiaalit on hyvä tehdä helposti ymmärrettäviksi.

Lerikkanen & Pakarinen (2018, 128) ovat kuvanneet koulumotivaation tarkoittavan kiinnostusta nimenomaan koulua, oppimista ja itse opiskelua kohtaan, sekä halua edes osallistua koulun toimintaan ja erilaisiin opetustilanteisiin. Koulussa tapahtuvien asioiden kokeminen mielekkäiksi, tärkeiksi ja hyödyllisiksi on tärkeää koulu- ja opiskelumotivaation kannalta. Opetusmateriaalissa olevien tehtävien tuominen mahdollisimman lähelle jokaista opiskelijaa koskevaa arkea ja ennen kaikkea lähitulevaisuutta, lisää opiskelijan kokemaa mielekkyyttä koulua ja oppimista kohtaan.

Ulkoisesti motivoitunut tarvitsee toimiakseen erillisen palkkion tai rangaistuksen toiminnastaan, kun taas sisäisesti motivoitunut kokee tekemisen itsessään olevan motivoivaa eikä näin ollen tarvitse erillistä palkkiota toimiakseen. Ulkoisesta motivaatiosta voi myös tulla sisäinen motivaatio, kun henkilö ulkoisen motivaation perusteella aloittaa tehtävää ja innostuu siitä myöhemmin, jolloin motivaatio muuttuu sisäiseksi. (Liukkonen & Jaakkola 2002, 14-15). Koulumaailmassa motivaatiolla on suuri merkitys yksilön oppimiseen ja kouluaineiden opiskeluun pyritään houkuttelemaan erilaisten palkintojen ja kokeiden avulla. Merkittävä tekijä on oppilaiden sisäinen motivaatio oppiaineen opiskeluun. (Lonka 2014, 167.) Innostavat ja kiinnostavat tehtävät lisäävät sisäistä motivaatiota, kun opintokokonaisuutta yleisesti ajateltuna lähdetään kuitenkin suorittamaan ulkoisten motivaatioiden kautta, koska koulutus niin sanotusti pakottaa opintokokonaisuuden suorittamaan.

Krokfors, Kang & Kopisto (2018, 213) tekemän tutkimuksen mukaan opetuksen järjestäminen esimerkiksi pelillisin keinoin mahdollistaa yhteisöllisyyden, luovuuden ja ilon kokemuksia pelillisen leikkilisen ominaisuuden myötä, jotka myös ovat Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän opetuksen lähtökohtia. Lisäksi yhdessä toimiminen ja demokratia ohjaavat opetusta. Pelillisiä keinoja on käytetty opettajan materiaalissa useammassa eri kohdassa, muun muassa Tietoturva ja tietosuojan -osuuden Pakuhuone-peli.

6.2.1 Alkukartoitus, kyselylomake opetusmateriaalissa

Kyselylomake (Liite 2) täytetään opintojakson alussa. Kyselyllä kartoitetaan jokaisen henkilökohtaista kokemusta osaamisestaan digilaitteiden käyttäjänä. Kysymykset on jaettu neljälle eri sivulle ja vaihtoehtokysymyksiä on 11kpl, yksi avoin kysymys sekä yksi monivalintakysymys.

Kyselyssä selvitetään mihin asiaan opiskelija kaipaisi eniten ohjausta ja opetusta. Kyselyn avulla opettaja kartoittaa oman ryhmänsä digitaalista osaamista ja osaa jo kurssin alussa ottaa huomioon erot osaamisessa ja tuen tarpeissa. Opetusmateriaalin tehtäviä voidaan tehdä joko yhdessä koko luokkana tai yksilöllisempään tahtiin. Ajankäyttöä suunnitellessa opettajalla on hyvä olla tieto siitä, kuinka intensiivistä ohjausta hänen sen hetkisen ryhmänsä yksilöt tarvitsevat. Lisäksi kysely orientoi opiskelijoita alkavaan kurssiin. Oppiminen alkaa jo siitä, että tietää mitä ei vielä tiedä.

6.2.2 Opetusmateriaalin internet ja Excel -taulukkolaskentaohjelmaan liittyvät tehtävät

Internetin ja Excelin käyttöön suunniteltu tehtävä piti mielestäni suunnitella sellaiseksi, että opiskelija saa oppimisesta hyödyn myös tulevaisuusorientoituneesti, jolloin sisäinen motivaatio lisää opittavan asian mielenkiintoisuutta. Moni tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa opiskeleva vanki on piakkoin vapautumassa ja vapautuminen on tilanne, jota innolla odotetaan. Vapautumiseen taas liittyy monia asioita, joita täytyy valmistella ja yksi tärkeimmistä on asunto. Asunnon etsimisen yhdistäminen Excelin käyttöön lisäisi Excelinkin käytön kiinnostavuutta. Näin ollen tehtävä tuntuu mielekkäältä, koska se koskettaa opiskelijaa henkilökohtaisesti. Asuntojen etsiminen on monelle, varsinkin pitkäaikaisvangille, haaste ja taidon opetteleminen parantaa myös vastuunottoa omasta elämästään. Myös Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena oleva yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen ilmenee itsenäisen osaamisen ja autonomian myötä.

Vapautuminen on tilanne, johon vanki haluaa panostaa ja toimeentulo on olennainen osa siviilielämää. Rikosseuraamuslaitoksen yksi päätehtävä on uusintarikollisuuden vähentäminen, joten tuki lailisiin tulojen hankkimiskeinoihin on paikallaan. Opetussuunnitelmassa tekstinkäsittelyohjelman käyttö on myös ilmaistu. Opintokokonaisuuden yhtenä tavoitteena on, että osion jälkeen opiskelija osaa valita käyttötarkoituksiin soveltuvat sovellukset sekä käyttää yleisimpiä tekstinkäsittelyohjelmia.

Internetin ja Excelin käytön tehtävät on yhdistetty yhdeksi tehtäväpaketiksi (Liite 3). Tehtävässä opiskelija etsii joko itsenäisesti tai ohjatusti sähköisen asioinnin tietokoneen Portti-sivustolta (Liite 8.) asuntojen vuokraamiseen liittyviä sivustoja ja etsii sieltä erilaisilla hakukriteereillä mahdollisia vuokra-asuntoja itselleen. Tavoitteena on löytää viisi mielenkiintoista asuntoa ja kirjata niiden tietoja Exceliin.

Määrällisesti viisi asuntoa perustuvat Excelin taulukon käytön oppimiseen. Yhden-kahden asunnon kirjaaminen ja vertailu Excel-taulukossa ei vielä ole riittävä määrä siihen, että opitusta asiasta jää muistijälki. Toistot lisäävät oppimista, kuten alakoulussa kirjainten harjoittelukin toteutetaan toistamalla. Lisäksi viiden asunnon etsimisessä todennäköisemmin tulee eteen tilanne, jossa asunnon tiedot eivät löydy kaikista samalla tavalla, joten asunnonhakusivustoa täytyy opetella tutkailemaan ja tietoja etsimään sekä ymmärtämään mikä tieto liittyy mihinkin, mistä tiedon voisi löytää. Esimerkiksi millaista vuokralaista asunnon vuokraaja etsii, tieto voi lukea lisätiedot kohdassa tai asunnon esitelytekstissä.

Exceliin tulee kirjata eri sarakkeisiin asunnon osoite, paikkakunta, huoneluku, neliöt, vuokra ja vuokraajan yhteystiedot. Bonustehtävänä opiskelijan tulee laskea Excelissä asunnon neliöhinta. Neliöhinnan laskeminen on yksi Excelin käytön perustaito, jossa hyödynnetään laskentasovelluksen ominaisuutta tekemällä taulukon soluihin laskentakaavat, jolloin sovellus laskee komennetun tehtävän. Taulukkolaskentaohjelmaa voi siis hyödyntää laajemminkin kuin asioiden taulukoimiseen. Muun muassa laskutusohjelmassa Excel voi toimia riittävällä tasolla, mikäli yrityksen toiminta on riittävän pientä ja yksinkertaista, jotta maksullisia laskutusohjelmia ei välttämättä tarvita.

6.2.3 Opetusmateriaalin tekstinkäsittelyohjelmaan liittyvät tehtävät

Tehtävän tekeminen on suositeltavaa etenkin siinä tilanteessa, kun opiskelija on vapautumassa, haikautumassa työhön ja tarvitsee tukea sekä opastusta työnhakuun liittyvien asiakirjojen tekemiseen.

Usein vanki on oppinut tekemään rahaa ihan muilla tavoin kuin ensin työhakemuksen ja ansioluettelon tekemisellä ja töitä laillisesti hakemalla. Usea tarvitsee tähän tukea ja neuvoja, jotta hakemusten tekeminen siviilissä ei tunnu niin työläältä, että rikollisuuden pariin palaaminen alkaa houkuttaa.

Tekstinkäsittelyohjelmaa opiskelijat käyttävät päivittäin opinnoissaan, joten tämän tehtävän tekeminen on täysin vapaaehtoista. Tehtävässä (Liite 4.) opiskelija etsii kaksi itseään kiinnostavaa työpaikkaa ja kirjoittaa työhakemuksen molempiin työpaikkoihin. Lisäksi opiskelija tekee itselleen joko ansioluettelon tai CV:n työhakemuksen liitteeksi.

6.2.4 Opetusmateriaalin tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvät tehtävät

Tietoturva- ja tietosuojaosiossa opiskelija tutustuu erilaisiin digitaalisen aikakauden tuomiin uhkiin. Opiskelija saa valmiudet arvioida digitaalista ympäristöään kriittisesti. Tehtävät lisäävät myös yhteisöllisyyden tunnetta ja harjaannuttavat ryhmässä toimimiseen, joka edesauttaa myös sosiaalisten taitojen vahvistumista. Pakohuone-peli (Yle Oppiminen 2021.) ohjaa myös demokraattiseen toimintaan ja osallisuuteen, peli on tarkoitus pelata ryhmänä vahvistaen edelleen yhteisöllistä toimimista sekä demokratiaa.

Materiaali sisältää opetusvideoita, joiden saaminen on vain opettajan ulottuvilla, koska videot löytyvät Yle Areenasta. Opiskelijoilla ei ole pääsyä Yle Areenan sivustolle suljetun vankilan sähköisen asiointin tietokoneilla. Videoita katsotaan tietoturvan ja digiturvan näkökulmasta, sillä sitä ei sähköisen asiointin koneella oikein muuten voi opettaa. Sähköisen asiointin koneella ei pääse mihinkään kyseenalaisille sivustoille, eikä kyseisellä koneella asioidessa hyppää epäilyttäviä pop-up-ikkunoita.

Tietoturva- ja tietosuoja -osio (Liite 5.) perustuu Yle Oppiminen -sivustolta löytyvään valmiiseen Media- ja digitaidot-osion pakettiin, jossa on koostettu mediataitopaketti koululaisille ja opiskelijoille. Opetusmateriaalia löytyy erikseen 5.-6. luokille 7.-9. luokille, lukioille ja ammattikouluille. (Yle Oppiminen 2021.) Yle Oppimisen sivuilta löytyvä materiaali kattaa niin videot kuin tehtäväpaketitkin. Kaikkia Yle Oppimisen tarjoamia tehtäviä ei suljetussa vankilaympäristössä voi tehdä, joten valmiista paketista on käytetty soveltuvin osin alkuperäisen julkaisun sisältöä muokkaamatta.

Ensimmäisessä tehtävässä opiskelijat katsovat opettajan johdolla kankaalle heijastettuna Valheenpaljastaja videon Yle Areenasta. Valheenpaljastaja-video on osa Yle Oppimisen (2021) tarjoamaa Mediataitojen oppimiseen tehtyä kokonaisuutta. Video katsotaan uudelleen ja opettajan materiaalissa on tietyt kohdat, joihin video toisella katselukerralla pysäytetään ja materiaalista löytyy kyseiseen pätkään liittyviä keskustelukysymyksiä. Keskustelukysymykset löytyvät myös Yle Oppimisen (2021) sivuilta, materiaaliin ne on listattu siirreltäväksi tiedostoksi. Keskustelun jälkeen videon katsomista jatketaan taas seuraavaan pysäytyskohtaan saakka.

Osion toinen tehtävä (Liite 5.) sisältää Yle Areenasta löytyvän videon, jossa johdatetaan erilaisiin median ilmiöihin ja annetaan vinkkejä, kuinka parantaa omaa medialukutaitoa. Osiossa käytettävä video on osa Yle Oppimisen (2021) tarjoamaa Mediataitojen oppimiseen tehtyä kokonaisuutta.

Tehtävä sisältää myös oman feikkiuutisen tekemisen PowerPoint-sovellusta ja lehtileikkeitä hyödyntäen. Opettaja näyttää oman koneensa näytön kankaalle heijastamisen kautta opiskelijoille PowerPointin käyttöä yhdessä tehden. Opiskelijoille jää vielä aikaa tutustua omatoimisesti sovellukseen ja

kokeilla erilaisia toimintoja. Tehtävään liittyy myös opiskelijan oman työn esittely muille opiskelijoille sekä yhteinen keskustelu eri esityksistä. Tehtävä on Yle Oppimisen (2021) pohjalta, PowerPointin käyttö tehtävässä on pohdittu opintokokonaisuuden oppimistavoitteiden mukaisesti, joten PowerPointin käyttöä on sovellettu tässä tehtävässä.

Osion kolmas tehtävä on testi: Oletko valheenpaljastaja? (Liite 5.) joka tehdään yhdessä opettajan kankaalle jakaman näytön avulla ryhmänä tai jokainen täyttää oman testin, jonka opettaja on materiaalipankista tulostanut. Testissä on yhteensä yhdeksän vaihtoehtokysymystä. Testi on osa Yle Oppimisen (2021) tarjoamaa Mediataitojen oppimiseen tehtyä kokonaisuutta ja löytyy Yle Oppiminen -sivustolta. Testi herättää tekijää pohtimaan missä kaikissa tilanteissa kriittisyyttä kannattaa käyttää ja mikä on liian hyvää ollakseen totta.

Neljäs tehtävä on osa Yle Oppimisen (2021) tarjoamaa Mediataitojen oppimiseen tehtyä kokonaisuutta, jossa on 3D-tekniikalla luotu Trollibunkkeri-pakohuonepeli (Liite 5.), jossa pelaaja on tutkiva toimittaja ja jäänyt valheellista tietoa maailmalle levittävän trollin vangiksi. Pelaajan on osattava ratkaista asunnosta löytyvät tehtävät vapautuakseen. Pakohuonepeli voi olla joillekin tuttu, mutta tässä versiossa huoneesta pääsee pakenemaan medialukutaitojen avulla. Ohjeet peliin löytyy opettajan materiaalipankista.

Yle Areenasta löytyvä Docstopin julkaisemaa, Jani Pyylammen ohjaamaa minisarjaa Team Whack (2020) hyödynnetään tässä osiossa. Sarjaa on tehty kaksi kautta, joissa kolme ammattihakkeria näyttävät kuinka sinunkin elämäsi voidaan sekoittaa ellet noudata varovaisuutta digilaitteilla. Linkit ja jaksojen otsikot sekä lyhyet kuvaukset löytyvät opettajan materiaalista. Materiaaliin on merkitty videot, jotka ovat tarkoituksenmukaisia katsoa tunneilla. Lisäksi materiaalissa on videoita, joiden katsominen on opettajan harkinnassa opiskelijaryhmän erityisyys huomioiden. Team Whack -sarja on osa Yle Oppimisen (2021) tarjoamaa Mediataitojen oppimiseen tehtyä kokonaisuutta.

6.2.5 Opetusmateriaalin digitaalisen oppimisympäristö vankiMoodlen esittely diat

Digitaalista oppimisympäristöä en ollut ensimmäiseen versioon suunnitellut lainkaan, vaan toive osion tekemisestä tuli työn tilaajalta ensimmäiseen materiaaliversioon tutustumisensa jälkeen. Osio tuotti päänvaivaa, koska vangeilla ei ole mahdollisuutta päästä sähköiseen oppimisympäristöön eikä internetistä löytynyt sellaista valmista materiaalia osion opettamiseen, jota olisi voinut käyttää edes sovelletusti. Päädyin tekemään vankilan yhteistyölukion VankiMoodlesta PowerPoint-esityksen kuvaappauksia hyödyntämällä.

Digitaaliset oppimisympäristöt ovat jo normaaleja niin toisen asteen- kuin korkeakoulututkinnoissakin. Tästä syystä opettajan materiaalista tuli ehdottomasti löytyä jonkinlainen tehtävä tai opastus digitaalisiin oppimisympäristöihin liittyen.

Digitaalisten oppimisympäristöjen (Liite 6.) osiossa materiaalipankista löytyy PowerPoint-esitys, jota hyödyntäen opettaja esittelee ruudunkaappauskuvia VankiMoodlen ympäristöstä. VankiMoodle eroaa tavallisesta Moodlesta siten, ettei siellä voi olla yhteydessä ulkopuolisiin henkilöihin. Osiossa käydään läpi myös muita sähköisiä oppimisympäristöjä ja niiden yleisyyttä nykypäivän opinnoissa.

6.2.6 Opetusmateriaalin kuvan muokkaamiseen liittyvät tehtävät

Tehtävät on suunniteltu siten, että kuvan muokkauksen alkeet tulevat tutuiksi ja taidoilla voi pitää myös hieman hauskaa opiskelun ohessa kokeilemalla opittuja tekniikoita omaan kuvaan vapaasti. Samalla opiskelijat huomaavat kuinka niin hyvässä kuin pahassa, kuvia on helppo manipuloida.

Kuvan muokkaamisiosiossa (Liite 7.) on aluksi kerrottu yleisimmät kuvatiedostomuodot ja mihin ne ovat sopivia.

Yhtenä tehtävänä on muokata valmista kuvaa. Tehtävään tarvittavat kuvat löytyvät opettajan materiaalipankista ja opettaja jakaa kuvat oppilaiden verkkokansioon. Ensimmäisen tehtävän a) kohdassa opiskelija leikkaa valintatyökalua hyväksikäyttäen objektin irti taustasta ja sijoittaa sen toiseen kuvaan, jonka jälkeen kuva tallennetaan .jpg muodossa. Osassa b) kuva on vinossa ja kuva tulee suoristaa sekä kuvasta poistetaan kuvassa näkyvä sormi.

Osion toisessa tehtävässä opiskelija muokkaa digikameralla itse ottamaansa kuvaa. Tutkintokoulutukseen valmentavissa koulutuksissa on käytössä Jokilaaksojen kuntayhtymän digitaalinen kamera, jolla kuvan voi ottaa ja opettaja siirtää kuvat kamerasta verkkokansioon, josta jokainen saa itse ottamansa kuvan käyttöönsä.

Nämä tehtävissä esiin tulevat asiat ovat kuvanmuokkauksen perustaitoja, jotka löytyvät opetussuunnitelmastakin. Kuvien muokkaamisella havahdutaan myös siihen, kuinka helppo osittain epäonnistuneita kuvia on korjata ja kuinka helppo kuvia on myös manipuloida erilaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

6.3 Opetusmateriaalin arviointi

Materiaalia oli osioittain testattu kehittämisprosessin eri vaiheissa koulutuksen eri oppilailla. Nyqvist ja Pakarinen (2018, 14-15) kirjoittavat käyttäjätestauksen olevan tärkeä osa kehittämisprosessia ja tuotekehittämisprosessin aikana on suositeltavaa tehdä useitakin pieniä testauksia. Pienissä testauksissa ja keskusteluissa materiaalin sen hetkisestä tilanteesta ei opiskelijoilta tullut juurikaan oppimistavoitteisiin sisältyviä kehitysideoita. Ideoita ja toiveita eri sovellusten käyttöön oli muutamia, mutta ne eivät olleet enää perustason asioita, joten niitä ei tähän nimenomaiseen materiaaliin ollut tarkoituksen mukaista sisällyttää.

Konstruktivisen mallin neljännessä vaiheessa (Kuva 1.) testataan luotua ratkaisua ja osoitetaan konstruktion oikeellisuus. Tässä vaiheessa tuli verrata koostettua materiaalia ja sen pedagogista näkökulmaa kehittämistyön tavoitteisiin. Tavoitteena oli luoda materiaali, jonka avulla Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajat voivat yhdenmukaisesti opettaa Toiminta digitaalisessa ympäristössä -opintokokonaisuutta suljetuissa vankiloissa. Materiaali on valmis ja sitä on testattu ja todettu toimivaksi suljetun vankilan ympäristössä toteutettavaksi. Materiaalin sisältöä on arvioitu niin Sukevalla toimivan opettajan kuin vankilaopetuksesta vastaavankin toimesta.

Rikosseuraamuslaitoksen ja Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän tavoitteissa, arvoissa ja laeissa oli paljon yhteneväisyyksiä, joten näiltä osin materiaalia oli helppo koostaa. Rikosseuraamuslaitoksen puolelta erityisimmäksi huomioitavaksi seikaksi nousi turvallisuus, joka tuli huomioida kaikessa toiminnassa ja kehittämisessä. Turvallisuuteen liittyviä seikkoja tuli huomioida myös yksilön tietoturvan

näkökulmasta. Laitosturvallisuuden huomioiminen tehtävien tekemisen osalta tuli huomioida muun muassa kuvien ottamisessa, ettei kuvia voida ottaa hallitsemattomasti ja esimerkiksi välittää eteenpäin. Yleisesti ottaen vankiloissa kuvaaminen on kielletty.

Työn tilaaja oli toivonut kahdenlaista materiaalia, toinen materiaali osaavammille ja toinen heikommin osaaville. Ratkaisin asian kuitenkin niin, että osaavammat voivat toimia luokassa vertaisohjaajina. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen sekä Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin ja tavoitteisiin kuuluvat yhteisöllisyys, osallisuus ja toimijuus, jota vertaisohjaajana ja vertaisohjattavana oleminen vahvistaa.

Koulutuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet myös tukivat toinen toistaan, jossa esimerkiksi koulutuksen tavoitteena on kyseisen kurssin avulla tukea opiskelijaa selviytymään yhteiskunnassa ja toisen asteen koulutuksessa digitaalisin taidoin, joka välittyy selkeästi myös Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteessa integroida vanki yhteiskuntaan sekä Lisa Harrisonin (2016, 126) ja Jawkes & Reisdorfin (2016, 771-776) tekemien tutkimusten mukaan vankien pääsy digitekniikan pariin on ratkaisevassa osassa vankien kuntoutuksen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen arvoperustaa ovat demokratia, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, jotka ovat yhteneväisiä Rikosseuraamuslaitoksen arvojen kanssa. Näitä arvoja on huomioitu opettajan materiaalissa muun muassa internetiin ja Exceeliin liittyvissä tehtävissä.

6.3.1 Opettajan materiaalin pilotointi

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän Sukevalla toimiva opettaja tutustui koostamaani materiaaliin itsenäisesti ja opettajan hyväksytyä materiaalin, sitä pilotoitiin opiskelijaryhmässä. Ensimmäisenä pilotointipäivänä koulutukseen osallistuivat kaikki Sukevalla Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa olevat opiskelijat. Testaajia oli siis opettajan lisäksi paikalla yhdeksän. Ryhmälle oli kerrottu jo aiemmin kehittämistyön aiheesta sekä tulevasta pilotoinnista. Opiskelijat olivat odottaneet pilotointipäivää innolla.

Havainnoin koko ajan ryhmää ja yksilöitä sekä itselleni että opettajalle esitettyjä kysymyksiä materiaalin testaamisen aikana. Havainnot kirjasin sitä mukaa kynällä paperille ylös, kun niitä huomioin. Esimerkiksi PowerPointiin suuntautuvien oppimistehtävien kohdalla tuli pohtia ohjeistuksen selkeyttämistä tai tehtävien yksinkertaistamista. Opettajan kanssa käydyn keskustelun perusteella päädyimme selventämään tehtävän ohjeistusta.

Sukevan vankilan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajalta sekä opiskelijoilta pyysin suullista palautetta opetusmateriaalin testauksen aikana ja sen jälkeen. Opettajille suunnattua materiaalia arvioitaessa arvioinnin kohteena oli materiaalin toimivuus ja siitä saatu palaute. Tämän pilotoimassa olevan opiskelijaryhmän dynamiikka puolsi suullista ryhmäpalautteen antoa materiaalien toimivuudesta ja ymmärrettävyydestä. Ryhmän jäsenet pystyivät kukin olemaan opetustilanteessa myös eri mieltä keskenään ja toisen aloittaessa palautteen antoa, pystyi toinen siitä sujuvasti jatkamaan joko täydentämällä tai vaihtamalla kokonaan aihetta. Opiskelijat olivat minulle jo ennestään tuttuja ja vuorovaikutus oli todettu hyvin toimivaksi, joten tämän ryhmän kanssa tiesin saavani parhaan ja luotettavimman palautteen suullisesti keräämällä. Yksi Tutkintokoulutukseen valmenta-

van koulutuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteista ja arvoista on yhteistyö ja toisen huomioiminen, joten palautteen kerääminen suullisesti keskustellen tukee myös näitä tavoitteita. Opiskelijaryhmän erityisyyteen viitaten ryhmästä tuskin löytyy kirjalliseen ilmaisuun taipuvaista keskimäärin yhtä henkilöä enempää, joten palautteet kirjallisesti kerättyinä jäisivät suurella todennäköisyydellä hyvin niukoiksi.

Materiaalin alkukartoituksen kyselylomake orientoi opiskelijaa tulevaan opintokokonaisuuteen ja herättälee opiskelijaa myös huomaamaan omia kehittämiskohtiaan digitaalisen osaamisen tiimoilta. Opettajalta saadun palautteen mukaan alkukartoitusmateriaali oli riittävä ja selkeä. Opiskelijoilta saadun palautteen mukaan alkukartoituksen kysymykset eivät herättäneet lisäkysymyksiä ja ne koettiin ymmärrettävinä. Saadun palautteen mukaan kysymykset koettiin helpotajuisiksi ja nopeiksi vastata. Sivumääränä neljä sivua voi helposti säikäyttää vastaajaa, kyselyä ei kuitenkaan koettu liian pitkänä.

Yhdeksästä kaksi opiskelijaa osasi käyttää vuokra-asunnon haku -sivustoja ja kaksi Exceliä. Yksi opiskelija osasi omatoimisesti käyttää copy-paste menetelmää tietojen siirrossa. Yhdeksästä opiskelijasta kaksi osasi ennestään säätää Excelin sarakkeiden kokoa. Neliöhinnan laskemiseen kaikki tarvitsivat opetusta. Yksi opiskelija innostui silminnähdyn uudesta taidostaan etsiä itselleen vuokra-asuntoa. Excelin käyttö siviilissä nähtiin myös pääasiassa mahdollisena ja varsinkin Excelin mahdollistamat listaukset ja laskeminen arvioitiin hyödylliseksi taidoksi myös tulevaisuudessa.

Tekstinkäsittelyohjelmaa opiskelijat käyttävät jokapäiväisissä opinnoissaan tehtävien tekemisessä. Muissakin opintokokonaisuuksissa tehtävät ovat tekstinkäsittelyohjelmassa, jota opiskelijat muokkaavat kirjoittamalla kysymyksiin omat vastauksensa tai esseetehtävissä kirjoittavat esseensä tekstinkäsittelyohjelmassa. Ymmärrettävästi kukaan opiskelija pilotoivasta ryhmästä ei ollut innokas opiskelemaan tekstinkäsittelyohjelman käyttöä, mutta loppujen lopuksi kolme opiskelijaa huomasi tarvitsevänsä tukea nimenomaan työnhakuun liittyvien asiakirjojen tekemiseen.

Pilotoinnin aikana huomasin, ettei tietoturva ja tietosuojan osion videoiden osuus toimi lainkaan. Video-osuuksia oli muutettava mielenkiintoisemmiksi, Väestöliiton tarjoamat videot digiturvallisuuteen liittyen koettiin liian lapsellisina eikä niihin jaksettu keskittyä lainkaan. Niinpä tämän osion videomateriaali poistui kokonaan ja työ tämän tehtäväosion osalta alkoi alusta. Lopullisessa materiaalisissa videot ovat mielenkiintoisempia ja kieltämättä myös käytännönläheisempiä, jolloin opiskelijan on helpompaa sijoittaa opittava asia omaan arkeensa. Tämä osio tuli pilotoida uudelleen osion päivittämisen jälkeen. Toisessa pilotoinnissa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvän kokonaisuuden palaute oli vain positiivinen. Videoita oli paljon, mutta ne koettiin mielenkiintoisiksi ja toivat mukavaa vaihtelua koneen näytön tuijottamiseen.

Kuvien muokkaamiseen liittyen opiskelijoilla oli paljon jatkotoiveita. Toiveet kuitenkin koskivat kuvien edistyneempää muokkaamista, joita digitaalisten ympäristöjen peruskurssilla ei ole tarkoituksenmukaista opetella eikä jatkokurssia ole vielä kehitteillä. Kuvia käsitellessä kahdeksan opiskelijaa innostui pitämään uusilla kuvankäsittelytaidoillaan hauskaa.

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän vankilaopetuksesta vastaava tutustui opettajille suunnattuun materiaaliin ja hänen tekemiensä huomioiden perusteella materiaalia päivitettiin digitaalisten oppimisympäristöjen osalta. Ensimmäisessä versiossa tätä osiota ei ollut lainkaan huomioitu. Vankilaopetuksesta vastaavan hyväksytyä koostamani opetusmateriaalin, materiaalin muuttuneita osioita sekä lisäosia pilotoitiin jälleen Sukevalla, mutta tässä vaiheessa pienemmällä opiskelijaryhmällä.

Opetusmateriaalin digitaalisen oppimisympäristö vankiMoodlen esittely diat huolestuttivat opiskelijoita. Nykyään kaikki tehdään sähköisesti ja jos oppiminenkin on sähköistä ja omista kurseista pitää sähköisen järjestelmän kautta pysyä kärryillä, koettiin opiskeleminen jo sen osalta hyvin pelottavaksi ja epäonnistuminen oli taattu. Esityksen lopussa on huomio siitä, ettei kukaan jää yksin järjestelmien oppimisen kanssa vaan opettajien työhön kuuluu myös sähköisen oppimisympäristön käytön opastaminen ja tukeminen, tätä tietoa tuli korostaa yllättävän monessa vaiheessa dioja esitellessä.

Kokonaisuuden palaute oli innostunut ja positiivinen. Opettajan materiaali oli opettajan mielestä selkeä ja helppo käyttöinen sekä riittävän mukautuvainen erilaisiin tapoihin opettaa. Opiskelijat kokivat materiaalin riittävän haastavaksi. Tehtävät koettiin yleisesti kommentoiden hyvinä ja jokaisesta tehtävästä kerrottiin opitun jotain uutta. Joillekin opintokokonaisuuden suorittaminen aiheutti ylimääräistä stressiä, mutta helpotus oli ollut suuri, kun tehtävät olivatkin olleet ymmärrettäviä ja niiden sisältöä oli oikeasti mahdollista oppia. Oikeastaan kukaan ei kokenut tehtäviä liian helpoiksi, eikä kukaan kokenut niitä myöskään liian vaikeiksi.

7 POHDINTA

Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa toimeksiantajalle opetusmateriaalia. Tuotoksena voi olla esimerkiksi ohjeistus, opas tai tapahtuman tuottaminen. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 10.) Tässä kehittämistyössä lopputuotos oli opetusmateriaali Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kurssikokonaisuuteen. Opettajan materiaalin tuli pohjautua niin opetussuunnitelmaan kuin Rikosseuraamuslaitoksen asettamiin reunaehtoihin, arvoihin ja tavoitteisiin.

Toiminta digitaalisessa ympäristössä -kurssin toteuttamisen ollessa suunnitelmallista ja suljetuissa vankiloissa yhdenmukaista, olisi sitä helpompi opettaa ja oppilaan osaamista arvioida. Opetusmateriaalin tulisi olla sähköisessä muodossa Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän opettajien käyttämässä sisäisessä internetpalvelussa, jossa sen olisi oltava saatavilla muun materiaalin tapaan opettajien käyttöön.

7.1 Toteutuksen ja tuotoksen pohdinta

Konstruktivisen mallin viimeisessä kohdassa (Kuva 1.) tulee pohtia ratkaisun soveltamisalueen laajuutta. Opettajille suunnattu materiaali on ajankohtainen niin Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen kuin Rikosseuraamuslaitoksenkin näkökulmasta. Digiosaamisen puute on tunnistettu molemmissa organisaatioissa ja digitaalisuuden opettamiseen ja ylläpitämiseen on etsitty erilaisia ratkaisuja, kuten Rikosseuraamuslaitoksen digiohjaaja-koulutus vankilan henkilökunnalle, Älykäs vankila -hanke, tekoälytyön tekemisen mahdollisuudet vankeusaikana sekä uusimpana ja isoimpana Hämeenlinnan vankila, jossa selleissä on jo omat sellipäätteet vankien käytössä. Muitakin vankiloita remontoidaan niiltä osin, että digitaalisuus saadaan toteutumaan vankiloissa.

Vankila on ympäristönä erityinen ja vangit ovat omanlaistaan erityisryhmää, jotka täytyi huomioida työtä toteuttaessa. Erityisryhmällä tarkoitan opiskelijoiden taustoja sekä mahdollisia haitallisia opittuja toimintatapoja. Erityisryhmällä viittaa myös ryhmän neuropsykiatriisiin haasteisiin, kuten keskittymisen vaikeuksiin. Vankien väliset suhteet ja suljetun vankilan tuoma erittäin rajattu ympäristö toivat myös haasteita oppimateriaalin työstämiseen. Vankien välisissä suhteissa oli huomioitava jokaisen yksilön yksityisyydensuoja ja se, ettei muulle ryhmälle ole tarvittavaa kertoa itseensä liittyviä asioita, joita ei vankilaympäristössä halua tuoda muiden tietoisuuteen. Edes mahdollisuutta tällaisten asioiden kertomisen painostamiseksi piti välttää. Lisäksi vankien välisissä suhteissa tuli huomioida ohjatessa ja opettaessa se, ettei kukaan joudu nolatuksi millään tavalla. Suljetussa vankilassa on erittäin rajattu ympäristö myös digitaalisesti, joka tarkoittaa, ettei koneita, nettiä ja laitteita voida käyttää lähellekään samalla tasolla kuin siviilissä ja niin sanotussa normaalissa yhteiskunnassa. Käytössä on vain hyvin rajattu internet-ympäristö, jota voi hyödyntää tehtävien tekemiseen huomioiden opiskelijoiden yksilölliset erot niin osaamisessa kuin esimerkiksi vapautumisen jälkeiseen asuinpaikkakuntaan liittyvissä toiveissakin.

7.1.1 Näkökulmat opettajille suunnatun materiaalin kehittämisessä

Näkökulmaa kehittämistyöhön toi desistanssi eli rikollisesta elämäntyylistä irtaantuminen ja se toimi vahvana motivaattorina materiaalin kehittämiselle. Rikollisesta elämäntyylistä irrottautuminen kuuluu hyvin vahvasti myös Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteisiin.

Halusin luoda kokonaisuuden, joka tuo onnistumisen tunteita ja on myös suljetun vankilan opiskelijoiden tehtävissä. Hyvin suurella osalla vangeista asenne kouluvastaisuuteen on alkanut rakentua jo hyvin varhaisessa vaiheessa alakoulussa, joka vaikuttaa osin vieläkin monessa suhteessa oppimiseen ja sisäiseen motivaatioon oppia asioita. Tuli pohtia voiko jonkin monimutkaiselta tuntuvan osion naamioida mielenkiintoiseen ja henkilökohtaiseen asiaan, jolloin monimutkainenkin asia tulee opeteltua ihan huomaamatta ja vahingossa. Esimerkiksi Excelin käyttö lähtökohtaisesti tuntuu varmaan hankalalta ja turhalta. Miten Excelin käytön saisi henkilökohtaistettua niin, että opiskelijalla onkin mielenkiintoa opetella ohjelman käyttöä ja opiskelija huomaa ohjelman käytännöllisyyden? Taulukoinnin ja laskennan opettaminen yleiskäsitteillä ei luultavasti synnytä oppimisenhalua eikä sovellusta nähdä tulevaisuudessa tarvittavana.

Materiaalia koostaessa tuli huomioida erilaiset oppijat ja ennen kaikkea eritasoiset lähtökohdat. Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen voivat osallistua sellaiset opiskelijat, jotka ymmärtävät niin puhuttua kuin kirjoitettuaakin suomea, joten materiaalin ei tarvinnut olla kielellisesti esteetön.

Vankilan opiskelijoiden sekä työn tilaajan osallistaminen materiaalin kehittämiseen lisää materiaalin käyttöarvoa. Aihe oli kohderyhmälle itselleen tärkeä, joten oli itsestään selvää ottaa heidät mukaan materiaalin työstämiseen. Materiaalin työstämiseen osallistuneet olivat vapaaehtoisesti kehittämissä mukana. Pyrin tekemään materiaalin mahdollisimman helppolukuiseksi ja käytännönläheiseksi, jotta sitä on helppo käyttää ja soveltaa jokaisen opettajan oman opetuksen ja ryhmän mukaiseksi.

Digitaitojen kartuttamisen tukeminen vaikuttaa laajemmin vankien yleiseen elämänhallintaan, koska tehtävä kokonaisuudet linkittyvät vahvasti vapautumisen valmisteluun ja siviilielämään. Pekkarisen (2019) mukaan erityisesti pojilla kouluttautuminen on rikollisuudelta suojaava tekijä ja 57% toisen asteen opintoihin päässeillä pojilla rikollinen käyttäytyminen on laskenut. Digitaalisten ympäristöjen oppimisella on pilotoinnista saadun palautteen perusteella tärkeä paikkansa.

Marginaaliryhmä, joka on jäänyt vaille osaamista tai ei ole osaamistaan voinut ylläpitää on suuremmassa vaarassa jatkaa yhteiskunnasta syrjäytymistään, koska taidot eivät riitä omien asioiden hoitamiseen. Juujärvi (2022, 493-495) kirjoittaa vankien tarvitsevan akuuttia apua muun muassa asuntohakemusten tekemiseen. Itse lisäisin Juujärven mainitsemien pankkitunnusten ja sosiaaliturvan hakemisen lisäksi työllistymiseen liittyvien asiakirjojen laatimisen. Työhakemuksen ja ansioluettelon tekemisen osaaminen lisää vaikuttavasti vangin mahdollisuutta työllistyä ja hankkia elantonsa laillisin keinoin. Materiaalista löytyy tehtävät niin asunnonhakemiseen kuin työhakemuksen ja ansioluettelonkin tekemiseen. Pankkitunnusten hakemiseen tarvitaan henkilökohtainen käynti pankissa, joten siihen liittyvää tehtävää ei ollut ajankohtaista materiaaliin sisällyttää. Pankkitunnuksia taas tarvitsee toimeentulotukihakemuksen tekemiseen, mikäli sen haluaa täyttää sähköisesti, joten sitäkin tehtävää ei vielä tässä materiaalissa ole.

TAITO-hankkeen ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gadian tuottamien hankkeiden materiaalit ovat mielestäni kattavan olaisia kokonaisuuksia, koska niissä on huomioitu monenlaiset fyysiset ja psyykkiset sekä neuropsykiatriset oppimisen haasteet. Kuitenkaan yksikään näistä materiaaleista ei sovellu suljetussa vankilassa toteutettavaan opetukseen digitaalisuudesta. Jokainen materiaali sisälsi

sellaista sisältöä, johon suljetun vankilan opiskelijat eivät pääse edes harjoittelemaan taitojaan. Suljettujen vankiloiden erityisyys tuo huomattavan haasteen digitaalisten opettamiselle yhteiskunnallisella tasolla. Sen lisäksi, että vangeilla usein on neuropsykiatrisia haasteita, on heillä käytössään vain rajoitettu mahdollisuus digilaitteen ja sen mahdollistamien palveluiden käyttöön. TAITO-hankkeen materiaaleja tutkailin benchmarking-menetelmällä, mutta niistä en saanut hyödynnettävää opettajan materiaalin kehittämiseen.

7.1.2 Kansainvälisiä huomioita koulutuksen ja digitaalisuuden merkityksestä desistanssiin

Harrisonin tekemässä tutkimuksessa on havaittu digitaalisten palveluiden käyttämisen olevan vankiloissa hyvin rajattua, joten vangit joutuvat eriarvoiseen asemaan siviilissä opiskelevan rinnalla ja vangin hakeutuessa jatko-opintoihin joutuu hän vastakkain digitaalisen osaamattomuutensa kanssa ja koulutukseen hakeutuminen jää jo siihen. Lopputulos on sama, mitä Pekkarinen (2019) on tutkimuksessaan todennut, että koulutuksen puute on yksi merkityksellisimmistä syrjäytymisen syistä. Digitaalinen osaamattomuus on maailmallakin tunnustettu, joten kehittämistyönä toteutettu opettajan materiaali puuttuu marginaaliryhmän osalta juuri tähän ongelmakohtaan.

Lisa Harrison (2016, 126) ja Jawkes & Reisdorf (2016, 177-786) ovat tutkimuksissaan Australiassa ja Englannissa päätyneet siihen lopputulokseen, että ratkaisevassa osassa vankien kuntoutumisen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta on vankien pääsy digitekniikan pariin vankeusaikanaan. Materiaali mahdollistaa digitaalisten opettamisen ja ylläpitämisen vankeusaikana Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa sekä mahdollisesti myös Rikosseuraamuslaitoksen oman toiminnan kehittämisen myötä kaikille Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaille.

Jawkes & Reisdorf (2016, 771-786) ovat tutkimuksessaan tutkineet myös eri virkamiesten suhtautumista ja asenteita vankien digitalisoitumiseen. Asenteissa on näkynyt selkeästi ajatukset turvallisuuskäsitteestä. Digitalisaation on nähty olevan selkeä uhka vankilan turvallisuudelle ja rajattukin pääsy internetiin herätti huolta riittävästä valvonnasta. Tästä syystä kehittämistyössäni osallistin vankilan virkamiehiä ratkaisujen etsinnässä. Muutokseen on helpompaa suhtautua avoimemmin, kun voi itse olla jollain tavalla mukana luomassa uutta ja tietoa lisää myös turvallisuuden tunnetta. Osallistamisella lisätään henkilökunnan motivaatiota ja kiinnostusta kehittämistoimintaa kohtaan ja lisäksi sen kautta kehittämistoimintaan saa lisää eri näkökulmia. (Eloranta, Hautala, Kinos, Salonen 2017, 58.) Henkilökunnan tietoisuus on myös osa turvallisuutta ja poistaa erilaisia epäilyksiä. Tässä kehittämistyössä osallistaminen tapahtui keskustellen ja pohtien erilaisia keinoja ja käytänteitä niin suljetussa vankilassa kuin digitaalisessakin ympäristössä. Henkilökunnalla oli hyviä omia kokemuksia asioiden henkilökohtaistamisesta, oppimisesta ja opettamisesta. Heillä oli myös hyvä kokemus vankien yleisestä tasosta digilaitteiden käytössä. Osallistaminen lisää tietoisuutta ja helpottaa muutoksiin suhtautumista.

Yhteiskunnallinen hyöty näkyy koulutuksen osuutena uusintarikollisuutta vähentävänä toimintona vankeusaikana. Nyky-yhteiskunta on niin vahvasti digitalisoitunut, että vangin digitaalisten taitojen ollessa olemattomat, palaaminen rikollisuuden pariin on helpompaa kuin desistanssin, eli rikollisesta elämäntyylistä irrottautumisen toteutuminen.

Vankeinhoidon kansainvälisenäkin tavoitteena on erityisesti siviiliin valmentaminen ja tämän tavoitteen saavuttamisessa koulutuksella on kiistaton paikkansa. Rikosseuraamustyötä ja vankien koulutusta suunnitellaan ja toteutetaan niin, että vangin ympärille rakennetaan erilaisista palveluista koostuva yhteistyöverkosto (Vankilaopetuksen käsikirja 2022, 4). Toiminta digitaalisessa ympäristössä -opinnot antavat opiskelijalle valmiuksia suoritua toisen asteen koulutuksesta, joka on suoraan valmentavan koulutuksen tavoite. Digitaidot edistävät myös rikollisesta elämäntyylistä irrottautumisessa ja edistävät vangin integroitumista yhteiskuntaan, joka taas vastaa Rikosseuraamuslaitoksen selkeää tavoitetta.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyössä oli noudatettava samoja eettisiä periaatteita kuin tutkimuksessa. Oli huomioitava pilotointiin ja arviointiin osallistuvien asiakkaiden anonymiteetti sekä aineisto tuli säilyttää niin, etteivät kirjoitetut tekstit päädy ulkopuolisten luettavaksi. Tutkimukseen osallistuvia on varjeltava sekä kunnioitettava koko prosessin ajan kaikissa vaiheissa (Hanna Vilkkä 2015, 46).

Kehittämistyössäni noudatin hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia. Tutkimuslupaa en tarvinnut, koska en kerännyt minkäänlaisia henkilöihin liittyviä tietoja opinnäytetyöhöni. Tutkimusluvan tarpeesta olen keskustellut niin työnantajani (Sukevan vankila) kuin työn tilaajankin (Jokilaaksojen koulutus kuntayhtymä) kanssa. Tein materiaalin oman työpaikkani yhteistyötaholle, joten opinnäytetyö palvelee myös yhteistyömme ja kummankin toimijan arvoja, tavoitteita ja periaatteita.

Opettajille suunnattuun materiaaliin sisältyvät tehtäväkokonaisuudet olivatkin eettisesti monissa paikoin pohdintaa herättäviä, vaikkei ne siltä missään määrin aluksi tuntuneetkaan. Millaisia tehtäviä ja millaisia havainnollistavia huomioita materiaaliin voi laittaa, koska opiskelijoina on kuitenkin vankeja? Rikosseuraamuslaitoksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on ehkäistä uusintarikollisuutta, joten antaako esimerkiksi materiaalin digiturvallisuusosio enemmän intoa perehtyä digiturvallisuuden rikollisen toiminnan kehittämismielessä vaiko oman laitteen ja oman toiminnan turvallisuuden näkökulmasta? Pohdin asiaa kuitenkin siltä kannalta, että kaikkea opiskelua ja tietoa voi halutessaan käyttää myös rikolliseen toimintaan ja lähtökohtana on kuitenkin ajateltava opiskelijan käyttävän tietoa suojataksseen itseään.

TENK:n mukaan rehellisyys, huolellisuus ja tarkkaavaisuus tutkimustyössä, koko prosessin ajan, ovat peruslähtökohtia hyvälle tieteelliselle käytännölle. Tutkimusmenetelmien tulee olla tieteelliset kriteerit täyttävät sekä tutkimuksesta saadut tulokset jaetaan vastuullisuus huomioiden. Muiden tekemiin tutkimuksiin ja teoksiin tulee viitata asianmukaisesti. Kerätty materiaali tulee tallentaa asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-9.) Kehittämistyön luotettavuutta tukee myös se, että olen hankkinut tietoni luotettavista lähteistä esimerkiksi laeista, Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksista sekä Jokilaaksojen koulutus kuntayhtymältä. Lähdeaineistona olen käyttänyt aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä muita vertaisarvioituja ja alkuperäisiä lähteitä. Kehittämistyössä on pyritty käyttämään mahdollisimman ajantasaisia aineistoja.

Sähköisten oppimisympäristöjen kuvaamiseen tehtyä PowerPoint-esityksessä käytettyihin kuvakaappauskuviin on pyydetty ja saatu käyttöluupa. Kuvista ei ilmene minkä toimijan oppimisympäristö on kyseessä eikä kenenkään nimiä ole nähtävissä. Muissakin opetusmateriaaliin käytetyissä valmiissa

materiaaleissa on huomioitu tekijänoikeudet ja se, että niitä saa käyttää opetusmateriaalina tai niitä on kehitetty, muokattu ja sovellettu niin, että materiaali on käytännössä uutta.

Tekijänoikeudet ja käyttöoikeus materiaaliin säilyvät materiaalin tekijällä, vaikka Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä on toiminut työn tilaajana. Materiaalia voisi käyttää vankilan omia digikursseja järjestettäessä, jolloin kurssien sisältöjen samankaltaisuus helpottaisi opiskelijan osaamisen tunnistamista jatkokouluttautumiseen hakeutuessa. Materiaalia käytettäessä on korrekta mainita materiaalin tekijä.

Eettisyyden ja luotettavuuden tueksi olen käyttänyt paljon erilaisia lähteitä niin kirjallisuutta kuin lakeja. Rikosseuraamuslaitoksen sekä koulutuskuntayhtymän toimintaa säätelevät useat eri lait, asetukset ja säädökset, joten toiminnan tulee aina perustua lakiin ja sen tulee olla läpinäkyvästi perusteltavissa. Kehittämistyössä huomioitiin molempien tahojen eettiset ohjeet ja arvot.

Menetelmänä koin kehittämistyön ja konstruktivisen mallin sekä benchmarking-menetelmän sopivan tällaiseen työhön erinomaisesti. Tarkoituksena oli tuottaa konkreettisesti opetusmateriaalia, joka perustuu tutkittuun tietoon ja saatuihin kokemuksiin. Materiaalin tuli vastata niin Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän kuin Rikosseuraamuslaitoksenkin toimintaa ohjaaviin tavoitteisiin ja lakeihin sekä vastata myös opetushallituksen laatimaan opetussuunnitelmaan. Konstruktivisessa mallissa aiemmillä tutkimuksilla on selkeä vaikutus työn etenemiseen ja benchmarkkaamisessa hyödynnetään jo olemassa olevia materiaaleja uuden suunnittelussa.

7.3 Ammatillinen kasvu kehittämistyöprosessin aikana

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus aloitti toimintansa valtakunnallisesti 1.8.2022. Aluksi tutustuin uuteen toimintaan ja sen raameihin. Vähitellen keskustelut opettajan kanssa alkoivat painottua haasteisiin digitaalisen toimintaympäristön opetuksen suhteen suljetussa vankilassa. Kävi ilmi, ettei opintokokonaisuutta ole suljetuissa vankiloissa juurikaan vielä opetettu, koska se ei ole ollut kaikissa vankiloissa mahdollista. Myöskään opettajan materiaalia kyseisen kurssin opettamiseksi ei ollut tehty. Otin yhteyttä Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän vankilaopetuksen vastaavaan esimieheen ja keskustelin hänen kanssaan digikurssin oppimisen tavoitteista ja keinoista opettaa kurssia suljetussa vankilassa.

7.3.1 Eettinen osaaminen

Kehittämistyöni edisti ammatillisessa kasvussani eettisen osaamisen osa-alueita, koska se on kohdennettu vietäväksi marginaaliryhmään, jolle ei ole aiemmin ollut tarjolla yhdenmukaista opetusta normaalisuuspäätteen mukaisesti. Kehittämistyössä jokaisen opiskelevan vangin ihmisarvo huomioidaan heidän yksilöllisyytensä sekä omia olemassa olevia taitojaan hyödyntämällä. Lähtökohteisesti digitaalisen aikakauden tuominen suljettuun vankilaympäristöön edistää tasa-arvoisuutta ja oikeudenmukaisuutta yhteiskuntaan verrattuna. Myös yksilöllisellä tasolla tasa-arvoisuus ja oikeudenmukaisuus toteutuvat jokaisen omakohtaisten kokemusten ja osalliseksi pääsemisen myötä.

7.3.2 Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Kehittämistyössäni perehdyin digitaalisuuden laajuuteen yhteiskunnassamme tarkemmin ja digitalisaatio on valtaistunut merkittävästi. Yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuus toimia yhteiskunnassa on

mahdotonta, koska nykyään suurin osa asumiseen ja toimeentuloon liittyvistä hakemuksistakin tehdään sähköisesti.

Suljetussa vankilassa tuomiotaan suorittavat vangit ovat vielä väkisinkin eriarvoisessa asemassa kuin esimerkiksi avovankilassa tuomiotaan suorittavat tai yhteiskunnassa vapaasti elävät ihmiset. Suljetuihin vankiloihin on haastavaa tuoda digitalisaatiota ennen mittavia remontteja, joita kyllä toteutetaan parasta aikaa.

Opinnäytetyöprosessi tuki ammatillisen kasvun kehittymistä, koska prosessin myötä sain syventää osaamistani marginaaliryhmän syrjäytymisen ehkäisyssä niin yhteisössä kuin yhteiskunnassakin. Pääsin tarkastelemaan digiosallisuuden merkitystä desistanssin näkökulmasta. Opiskelijan eri motivaatioiden tasot ja niiden kasvattaminen lisää niin ikään ammatillista osaamistani ja antaa näköalaa kaiken ikäisten kanssa toimimiselle, koska elämä on oppimismatka ja uuden opetteleminen vaatii aina jonkintasoista motivaatiota.

Opiskelijan digitaalisia taitoja kartuttavan opettajan materiaalin sosiaalisen osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen digitaalisesti jatkuvassa kehityksessä olevan yhteiskunnan osalta tuo oman haasteensa, koska opettajan materiaalia pitää pystyä aktiivisesti päivittämään, jotta se vastaa sen hetken nykyhetkeä. Sosiaalista osallisuutta tarkastelin yksilön, yhteisön ja yhteiskunnallisen näkökulman kautta niin, että opiskelijan osallisuus kehittyy näistä kaikista näkökulmista katsottuna. Yksilön hyvinvoinnin voidaan arvioida lisääntyvän sitä mukaa, kun digitaaliset taidot karttuvat. Yhteiskunnan digitaalisuus asettaa omat vaatimuksensa opettajan materiaalille, koska myös digitaalisia palveluita kehitetään koko ajan.

7.3.3 Asiakastyön osaaminen

Ammatillisesti toimiminen asiakastilanteissa kehittyi pilotoinnin myötä. Pilotointia täytyi valmistella ja sen aikana olla varautunut kaikenlaiseen palautteeseen sekä reflektoimaan omaa toimintaa sekä tarvittaessa muuttamaan sitä. Kohtaamisissa dialogisuus on tärkeää, jotta kohtaamiset ovat merkittäviä. Varsinkin toiminnan/tuotteen kehittämisessä dialogisuus asiakaskunnan ja työntilaaajan kanssa antavat työntekijälle ensiarvoisia näkökulmia ja huomioita, jotka tulee ehdottomasti huomioida jollain tavalla toimintaa kehitettäessä. Dialoginen kohtaaminen on kunnioittamista, jolla asiakas saa kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen tunteen.

Kehittämistyötä tehdessä harjaantuvat ensisijaisesti yksilön, ryhmän sekä yhteisöjen kasvun ja kehityksen tukeminen erilaisissa elämäntilanteissa. Yksilön kasvun ja kehityksen tukeminen kuvastuu tekemäni materiaalin henkilökohtaistamisessa, joka osaltaan myös tukee ryhmän kehitystä, koska tehtävissä on huomioitu yhteisöllisyys ja yhdessä toimiminen, myös vertaisohjaus tukee niin yksilön kuin ryhmänkin kasvua ja kehitystä.

Opetusmateriaalia tehdessäkin tulee tunnistaa ja arvioida erilaisia riski- ja suojatekijöitä hyvinvointiin liittyen, jotta materiaalista tulee laadukas. Riskitekijänä on muun muassa vangin vapautuminen ilman asuntoa tai vailla minkäänlaisia digitaitoja. Suojatekijänä taas on digiosaaminen ja sen myötä esimerkiksi osaaminen etsiä oma asunto.

7.3.4 Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen

Työhistoriani Sukevan vankilassa auttoi paljon myös sähköisenasioinnin koneen käytön sekä turvallisuusnäkökulmien pohdinnassa. Henkilöstön ja käytänteiden ollessa tuttuja, oli osaamista ja tietoa helppo syventää, koska tiesi mistä saa vastauksia mihinkin kysymyksiin ja kuka osaa kertoa mistäkin eri asiasta. Suljetun vankilan arvot, strategiat ja käytänteet olivat myös sen verran tuttuja, että kehittämistyötä oli niiltä osin helppo edistää.

Opinnäytetyöprosessin aikana opin tärkeitä projektinhallinta- ja yhteistyötaitoja. Etenin opinnäytetyössäni ihan eri tahtiin kuin olin suunnitellut. Opinnäytetyön laajuus nimittäin yllätti. Aiemmissa hankkeissa suunnitelmat ja raportit ovat olleet niukempia ja silti riittäviä. Vauhtiin päästyäni opinnäytetyön tekemiseen jäi koukkuun ja tuntui ettei mikään tutkittu tieto maailmassa riitä ja en saanut tarpeekseni aiheeseen paneutumisesta. Opinnäytetyöni sisältämiin eri teorioiden tutkimiseen pystyi helposti uppoutumaan useaksi tunniksi ihan huomaamatta.

Opinnäytetyöprosessi oli erittäin mielenkiintoinen, mutta myös haastava. Opetusmateriaalin kehittämisprosessin kokonaisuus oli haastava hahmottaa, mutta erilaiset prosessia tukevat kurssit omassa koulussa, kuten Tutkin, oivallan, kehitän -kurssi, helpottivat työn kokonaisuuden hahmottamista.

Kehittämistyössäni tutustuin aiempaan tutkimustietoon ja käytin sitä hyväkseni opetusmateriaalia suunnitellessani tavoitteiden saavuttamiseksi, esimerkiksi opiskelijan motivaation syntyminen ja sen ylläpitäminen opintokokonaisuuden opiskelun ajan. Tähän samaan perustelisin myös tilanteeseen sopivien menetelmien valitsemisen sekä oppimiseen ja muutokseen tähtäävän prosessin ymmärtämisen. Minun täytyi tarkastella syntyvää materiaalia niin yksilöllisestä, yhteisöllisestä kuin yhteiskunnallisestakin näkökulmasta, jotta materiaalilla voi saavuttaa enemmänkin kuin pelkästään vaaditut kaksi osaamispistettä.

7.3.5 Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen

Sosionomin ydinosaamiseen ja kompetensseihin kuuluvat työn laadun, tulosten ja vaikutusten arviointi. Kehittämistyötä tehdessäni opin huomaamaan erilaisia kehittämisen kohteita työympäristössäni sekä tarttumaan kehittämiskohtiin tavoitteellisesti. Opin myös hankkimaan tietoa tehokkaasti sekä arvioimaan eri lähteitä kriittisesti. Kehittämistyötä tehdään tiimityönä, mutta siinä korostuu kuitenkin itsenäinen tiedonhaku, itsensä johtaminen sekä tavoitteellinen ja arvioiva työskentelytapa. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2020, 15.) Tiimi- ja johtamistyöhön kehittämistyön osalta liittyy olennaisena osana muutosjohtamisen osaaminen, jonka yhtenä menetelmänä osallistetaan työyhteisöä muutoksen tekemiseen. Osallistavalla menetelmällä uuteen suhtaudutaan avoimemmin ja hyväksyvämmiin. Tieto myös lisää turvallisuutta. Osallistamista käytin kehittämistyöni aikana niin oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden kuin vankilan virkamiestenkin kanssa.

Ammatillista kasvuani tukivat myös koulutuksellisiin ja rikosoikeudellisiin palvelujärjestelmiin tutustuminen ja niihin perehtyminen. Opettajalle suunnatun materiaalin tekeminen suljettuun vankilaympäristöön vaati perusteellisen perehtymisen niin koulutuksen kuin rikosseuraamusalankin toimintalogiikkaan ja juridiseen säädöspohjaan. Verkostoissa työskentelytaidot kehittyivät koulutuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen yhdyspinnoilla työskentelyn aikana.

Opettajille suunnatussa materiaalissa on käytetty myös Yle Areenasta löytyviä videoita, jotka todennäköisesti poistuvat saatavilta jollakin aikajänteellä. Videoiden katoaminen ei aiheuta ongelmaa, koska poistuessaan ne ovat jo niin sanotusti vanhaa tietoa, joka on korvattu uudella ja opetusmateriaalia päivittäessä myös videoiden osuudet tulee päivittää. Pakohuonepeli on tämän hetken uutuus ja muoti-ilmiö, jota niin ikään tulee päivittää vastaamaan ajankohtaista trendiä.

Kehittämistyön aikana opin konkreettisesti kuinka kannattavaa on ottaa kohderyhmä mukaan kehitystyöhön. Kohderyhmällä itsellään on usein paras näkemys asiaan, johon tarvitsevat ohjausta ja neuvontaa. Mikään kohderyhmästä noussut ajatus ei lähtökohtaisesti ollut huono, vaan kaikkia ajatuksia tarkasteltiin pidemmälle ja eri näkökulmista yhteistyössä opettajan ja materiaalin kehittäjän kanssa.

Koulun ja koulutuksen merkitys yksilön elämässä on hyvin iso osa ihmiseksi kasvua ja kehitystä, jonka ymmärtäminen lisää tavoitteellisen vaikuttamistyön mahdollisuuksia. Kasvatuskumppanina koulujärjestelmä on sosiaalialan ammattilaisen yhteistyökumppani myös aikuiskasvatuksessa.

7.4 Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Opinnäytetyössäni laadin Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajille opetusmateriaalin Toiminta digitaalisessa ympäristössä -kurssin opettamiseksi suljetuissa vankiloissa. Tehtäväosiot kokosin erilaisia valmiita materiaaleja hyödyntämällä ja muokkaamalla suljettuun vankilaympäristöön sopiviksi ja materiaalin pilotoinnista saatujen kokemusten avulla.

Jatkokehityksenä voisi olla materiaalin hyödyntäminen suljettujen vankiloiden kaikille vangeille suunnattuna digitaitojen opettamiseen vankeusaikana osana rangaistusajansuunnitelman toteuttamista. Jatkokehityksenä tätä rakentunutta materiaalia olisi hyvä tarkastella ja päivittää sekä muokata jonkin ajan kuluttua, kun materiaali on ollut laajemmin käytössä ja kokemuksia materiaalin toimivuudesta on saatu. Materiaalin yksittäisiä osia voisi käyttää vankilaympäristössä laajemmin hyödyksi. Esimerkiksi tulohaastatteluvaiheessa aloituskyselylomaketta voisi käyttää vangin digitaitojen kartoittamiseen jo heti rangaistusajansuunnitelman tekemisen yhteydessä. Opettajille suunnattua materiaalia olisi hyvä hyödyntää ja jatkokehittää myös Rikosseuraamuslaitoksen puolella.

Opetusmateriaali suljetussa vankilassa toimiville opettajille digitaalisessa ympäristössä toimimiseen on myös suljettujen vankiloiden tarpeita vastaava. Digitalisaatio koskettaa jo koko yhteiskuntaa, mutta suljetussa vankilassa vangit eivät ole aiemmin päässeet ylläpitämään eivätkä opiskelemaan tarvittavaa taitoa Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessaan yhteiskuntaan integroitumiseksi yhdenmukaisesti. Opetusmateriaalia opintokokonaisuuden opettamiseksi ei ole aiemmin ollut, joten materiaalilla on selkeä uutuusarvo. VANKKA-hanke (Vankilakoulutuksen toimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto ammatillisessa koulutuksessa) toteutettiin vuosina 2019-2021. VANKKA-hankkeen tapaamisissa nostettiin esille niin vankien kuin opettajienkin kaipaavan lisää osaamista ja taitoja digitaitojen osalta. Opettajille suunnattu opetusmateriaali on tarpeen ja aihe on vankienkin näkökulmasta tärkeä.

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteissa on määritelty sähköisen asioinnin ja digipalveluiden kehittäminen sekä vankien ja henkilökunnan digitaitojen ja digipalveluiden käytön ohjaamisen valmiuksien

kehittäminen. Toiminta digitaalisessa ympäristössä kurssin materiaali vastaa myös Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteisiin, jotta digiohjausta voidaan toteuttaa vangeille suunnitelmallisesti ja yhdenmukaisesti.

Materiaali on siis selkeästi hyödynnettävissä niin työn tilaajan toivomaan epäkohtaan kuin toisenkin instanssin tavoitteiden edistämiseksi.

LÄHTEET

- Aamuvuori Tuula. Aikuiskoulutus 1/2006. Vankien koulutuksesta. Vertaisarvioitu. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/93668/52346?acceptCookies=1> Viitattu 25.3.2023
- Davis, Lois, Bozick, Robert, Steele, Jennifer, Saunders, Jessica, Miles, Jeremy 2013. Evaluating the Effectiveness of Correctional Education: a meta-analysis of programs that provide education to incarcerated adults. Santa Monica: RAND Corporation, 2013.
- Eikeland, Ole-Johan 2009. Differences and similarities in the Nordic region. Teoksessa Eikeland, O., Manger, T. & Asbjørnsen, A. (toim.). Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers, 177-197.
- Eikeland, Ole-Johan, Manger, Terje, & Diseth, Åge. 2009. Norway. Teoksessa Eikeland, Ole-Johan. Manger, Terje & Asbjørnsen, Arve. (toim.). Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers, 127-151.
- Eloranta, Sini, Hautala, Tiina, Kinos, Sirpa, Salonen, Kari 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Oppimateriaali. Saatavissa: <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf> Viitattu 14.8.2023
- Eriksson Gustavsson, Anna-Leena & Samuelsson, Stefan 2009. Sweden. Teoksessa Eikeland, Ole-Johan, Manger, Terje & Asbjørnsen, Arve (toim.). Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers, 153-176.
- Gunnlaugsson, Helgi & Ragnarsson, Bogi 2009. Iceland. Teoksessa Eikeland, O., Manger, T. & Asbjørnsen, A. (toim.). Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers, 99-125.
- Harrison, Lisa 2014. Prisoners and their access to the internet in the pursuit of education. Alternative Law journal. Saatavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1037969X1403900304> Viitattu 11.5.2023
- Henczel, Sue 2002. Benchmarking Measuring and Comparing for Continuous Improvement. Verkkojulkaisu. Saatavissa https://www.researchgate.net/publication/275716918_Benchmarking_Measuring_and_Comparing_for_Continuous_Improvement. Viitattu 1.8.2023
- Hietikko, Esa 2015. Tuotekehitystoiminta. 3. painos. Helsinki: BoD Books on Demand.
- Ihme, Irene 2009. Arviointi työväliseenä: Lasten ja Nuorten kasvun tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Jewkes, Yvonne & Reisdorf, Bianca 2016 A brave new world: The problems and oppotunities presented by new media technologies in prison. Sage journals. Saatavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1748895816654953> Viitattu 11.5.2023
- Juujärvi, Soile 2022. Sosiaalisesti syrjäytyneiden digituki. Vertaisarvioitu. Julkari. Saatavissa: <https://okm.fi/documents/1410845/4171155/Vankilaopetuksen+linjaukset.pdf/07c43c01-dc6e-0c93-82fe-92bdd80e6017/Vankilaopetuksen+linjaukset.pdf?t=1554718646000> Viitattu 20.5.2023
- Kaskela, Teemu 2019. Toisen asteen koulutuksen ja vankeuden yhteys nuorilla päihdehoitoon ha-keutuneilla. Seminaari. Valtakunnalliset vankilaopetuspäivät 10.12.2019. Helsinki.
- Koudahl, Peter 2009. Denmark. Teoksessa Eikeland, Ole-Johan. Manger, Terje. & Asbjørnsen, Arve. (toim.). Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers, 41-66.

- Koski, Leena 2009. Finland. Teoksessa Eikeland, Ole-Johan, Manger, Terje & Asbjørnsen, Arve (toim.). Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers, 67-97.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö 2020. Takaisin digiyhteiskuntaan, vapautuvan vangin digitaitojen opettelu-
lun käsikirja. Saatavissa: https://www.krits.fi/wp-content/uploads/2020/08/Takaisin-digiyhteiskuntaan_opas.pdf Viitattu 18.2.2023
- Krokkfors, Leena, Kangas, Marjaana, Kopisto, Kaisa 2018. Pedagogiset mallit ja osallistava pedagogiikka. Pelit, pelillisuus ja leikillisuus opetuksessa. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531> Viitattu 22.8.2023
- Laki rangaistusten täytäntöönpanosta 128/1995. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950128> Viitattu 25.3.2023
- Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201215> Viitattu 25.3.2023
- Lerkkänen, Marja-Kristiina & Pakarinen, Eija 2018. Opettajan merkitys oppimismotivaatiolle. Motivaatio ja Oppiminen. E-kirja. Jyväskylä: PS-Kusatannus
- Liukkonen, Jarmo & Jaakkola, Timo 2002. Mitä tarkoitamme puhuessamme motivaatiosta? Jyväskylä: Likes-työelämäpalvelut oy.
- Lonka, Kirsti 2014. Oivaltava oppiminen. Helsinki: Otava.
- Malin, Antero, Sulkunen, Sari, Laine, Kati 2013. Kansainvälisen aikuistutkimuksen ensituloksia. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75272/okm19.pdf?sequence=1&isAllowed=y> s.19, Viitattu 18.5.2023
- Mäki, Marianne 2019. Vankilakoulutuksen tilanne oikeusministeriön näkökulmasta. Seminaari. Valtakunnalliset vankilaopetuspäivät 10.12.2019. Helsinki.
- Mäkinen, Maarit, Sihvonen, Mika 2020. Aikuiskoulutus 4/2020. Testeistä oppimisen olohuoneeseen ja digituutorointiin. Vartaisarvioitu. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/100542/58067> 341-350. Viitattu 14.5.2023
- Nyqvist, Maarit & Pakarinen, Marja 2018. Tekisinkö sovelluksen? Verkkojulkaisu. EHYT ry. Saatavissa: https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/07/Tekisink%C3%B6-sovelluksen_-9-vinkki%C3%A4-j%C3%A4rjest%C3%B6ille-sovelluskehityksen-tueksi.pdf Viitattu 1.8.2023
- Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. 3.-4. painos. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Ojasalo, Katri. Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2020. 3.-6. painos. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Vankilaopetuksen linjaukset. Saatavissa: <https://okm.fi/documents/1410845/4171155/Vankilaopetuksen+linjaukset.pdf/07c43c01-dc6e-0c93-82fe-92bdd80e6017/Vankilaopetuksen+linjaukset.pdf?t=1554718646000> Viitattu 20.5.2023
- Opetushallitus 2023. Koulutus ja tutkinnot. Mitä on tutkintokoulutukseen valmentava koulutus. Verkkojulkaisu. Päivitetty 2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus-tuva> Viitattu 25.3.2023

Opetushallitus 2023. Koulutus ja tutkinnot. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus. Verkkojulkaisu. Päivitetty 2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus> Viitattu 24.1.2023

Opetushallitus 2023. Koulutus ja tutkinnot. Vankilassa järjestettävä koulutus. Verkkojulkaisu. Päivitetty 2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vankilassa-jarjestettava-koulutus> Viitattu 7.2.2023

Opetushallitus 2023. Koulutus ja tutkinnot. Viestintä ja vuorovaikutusosaaminen. Verkkojulkaisu. Päivitetty 2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/viestinta-ja-vuorovaikutusosaaminen> Viitattu 24.1.2023

Opintopolku, julkaisuaika tuntematon. E-perusteet. Toteutussuunnitelma. Verkkojulkaisu. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/tutkintoonvalmentava/7534950/tekstikappale/7535152> Viitattu 25.3.2023

Pekkarinen, Tuomas. 2019. Koulutusvalinnat ja rikollisuus. Valtakunnalliset vankilaopetuspäivät 10.12.2019. Helsinki.

Rikosseuraamus 2022. Sukevan vankila. Verkkojulkaisu. Päivitetty 1.11.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/sukevanvankila.html#> Viitattu 24.1.2023

Rikosseuraamus 2022. Sukevan vankila. Tulo-opas. Verkkojulkaisu. Päivitetty 27.9.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20221101122855/Hnbs9trrb/Sukevan_vankilan_tulo-opas_27092022.pdf Viitattu 24.1.2023

Rikosseuraamus 2022. Tiedotteet 2022. Digitaalisuus, yhteistyö ja Tuva keskiössä vankilaopetuspäivillä. Verkkojulkaisu. Päivitetty 9.9.2022. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2022/digitaalisuusyhteistyojatuvakeskiossavankilaopetuspaivilla.html> Viitattu 7.2.2023

Steene, Steven & Knight, Victoria. Digital transformation for prisons: Developing a needs -based strategy. Sage journals. 2017. Saatavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0264550517723722?journalCode=prbb> Viitattu 11.5.2023

Team Whack -minisarja 2020. Docstop 2019. Ohjaaja, Jani Pyylampi. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-4664681> Viitattu 4.6.2023

Toivola, Marika, Peura, Pekka & Humaloja, Markus 2017. Flipped learning: Käänteinen oppiminen. Helsinki: Edita.

Valtioneuvosto 2006. Normaalisuusperiaatteen toteutuminen vankien, tutkintavankien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien kohtelussa. Työryhmämietintö. Julkaistu 2006. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75946/omtr_2006_12_normaalisuusperiaatteen.pdf?sequence=1 Viitattu 25.3.2023

Vankeuslaki 767/2005. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O2L4P6> Viitattu 25.3.2023

Vankilaopetuksen käsikirja 2022. Vankka-hanke. Viitattu 11.8.2023. Saatavissa: <https://blogit.sasky.fi/vankka/wp-content/uploads/sites/4/2022/01/Vankilaopetuksen-kasikirja-ilman-lomakkeita.pdf>

Vilkka, Hanna, Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.–2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino

Vilkka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus

Yle Oppiminen 2021. Verkkomateriaali. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/02/08/valheenpaljastajan-mediataitopaketti-koululaisille-ja-opiskelijoille> Viitattu 4.6.2023

LIITTEET

- LIITE 1 Opettajan materiaali, tavoitteet
- LIITE 2 Aloituskysely
- LIITE 3 Internet ja taulukkolaskentaohjelma (Excel) tehtävät
- LIITE 4 Tekstinkäsittelyohjelma (Word) tehtävät
- LIITE 5 Tietoturva ja tietosuojat sekä esitysgrafiikkasovellus (PowerPoint) tehtävät
- LIITE 6 Digitaaliset oppimisympäristöt -diat
- LIITE 7 Kuvan muokkaaminen tehtävä
- LIITE 8 Rikosseuraamuslaitoksen Portti-sivusto

LIITE 1, OPETTAJAN MATERIAALI, TAVOITTEET

Toiminta digitaalisessa ympäristössä, 2osp

Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden valinta ja käyttö osuuden jälkeen opiskelija osaa

- valita käyttötarkoituksen mukaiset laitteet ja sovellukset
- käyttää tarkoituksenmukaisia digitaalisia laitteita

Digitaalisten palveluiden ja sovellusten käyttö osuuden jälkeen opiskelija osaa

- hakea, käsitellä ja jakaa erimuotoista tietoa
- arvioida digitaalisen sisällön luotettavuutta
- käyttää yleisimpiä tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikkasovelluksia
- käyttää tarkoituksenmukaisia digitaalisia palveluita ja sovelluksia tehtävissään

Vastuullisen ja turvallisen toiminnan osuuden jälkeen opiskelija osaa

- noudattaa tietosuoja- ja tietoturvaohjeistuksia
- suojata henkilökohtaisia tietojaan ja yksityisyyttään
- tunnistaa tyypillisimpiä kyber- ja tietoturvahyökkäyksiä
- käyttää viestipalveluita ja sosiaalisen median palveluita vastuullisesti
- käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia
- tunnistaa digitaalisten laitteiden ja sovellusten käytön vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin

Huomioitavaa SähköisenAsiainn-koneen käytössä:

1. SA-koneen saa lainaan vankilalta, käyttö edellyttää vankilan virkamiehen läsnäoloa, eli SA-kone on vankilan virkamiehen vastuulla (koneen tunnukset virkamiehellä, tunnukset eivät saa joutua opiskelijoiden tietoon! + virkamiehellä oltava osaaminen SA-koneen käyttöön)
2. SA-kone kytkettävä telakkaan, jotta siihen saadaan yhdistettyä netti.
  - Nettipuhalle ei ole porttia itse koneessa.
3. SA-koneeseen varattava erillinen hiiri

Huomioitavaa materiaalissa:

1. Siniset tekstit ovat linkkejä yle.fi tai YouTube -sivustoille.
Linkki aukeaa, kun painat näppäimistön ctrl-näppäintä ja klikkaat hiiren vasemmalla tekstiä.
  2. Linkin osoite (ja ylläoleva ohje) näkyy, kun viet hiiren tekstin päälle
-

LIITE 2, ALOITUSKYSELY

TETOKONEOHJELMIEN HALLINTA

1. Osaako käynnistää ja sammuttaa tietokoneen?

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

2. Osaako avata ja sulkea tietokoneen sovelluksia? (esim. word, excel, powerpoint)

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

3. Osaako käyttää tietokoneen hiirtä?

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

4. Osaako kopioida ja tallentaa tiedostoja?

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

5. Osaako tulostaa?

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

6. Osaako käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa? (esim. Word)

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

7. Osaako käyttää taulukkolaskentaohjelmaa? (esim. Excel)

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

8. Osaako käyttää esitysohjelmaa? (esim. PowerPoint)

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

9. Osaako käyttää internetiä? (selata verkkosivuja, tehdä hakuja internetissä)

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

10. Osaako hyödyntää sähköisiä kirjoja?

- Hyvin
 Kohtalaisesti
 Haparoiden
 En ollenkaan

Miten ja mihin yleensä käytät tietokonetta?

Missä asioissa kaipaisit enemmän ohjausta ja tukea?

- Tietokoneen peruskäyttö
 Tekstinkäsittelyohjelman käyttö
 Laskentataulukon käyttö
 Esitysohjelman käyttö
 Internetin käyttö

VASTUULLINEN JA TURVALLINEN TOIMINTA

Osaako...

noudattaa tietosuoja- ja tietoturvaohjeistuksia?	Hyvin	Kohtalaisesti	En lainkaan
suojelee henkilötietoja ja yksityisyyttä?	Hyvin	Kohtalaisesti	En lainkaan
tunnistaa tyypillisimpiä kyber- ja tietoturvaohjeistuksia?	Hyvin	Kohtalaisesti	En lainkaan
käyttää viesti- ja sosiaalisen median palveluita vastuullisesti?	Hyvin	Kohtalaisesti	En lainkaan
noudattaa tekijänoikeuksia?	Hyvin	Kohtalaisesti	En lainkaan
tunnistaa digilaitteiden vaikutuksen hyvinvointiin ja terveyteen?	Hyvin	Kohtalaisesti	En lainkaan

LIITE 3, INTERNET JA TAULUKKOLASKENTA-OHJELMA (EXCEL) TEHTÄVÄT

1. INTERNET JA
2. TAULUKKOLASKENTA-OHJELMA (Excel)

Tehtävä 1 :

1. Opiskelija etsii internetistä kolme-viisi itseään kiinnostavaa vuokrattavaa asuntoa.
- Portti -sivusto -> yhteiskunta -> asuminen
2. Opiskelija tekee taulukkolaskentaohjelmaan (Excel) taulukon löytämistään kiinnostavista asunnoista.
- huomaa, että sarkaimia saa siirrettyä sarakkeiden välissä näkyvästä viivasta (kursori muuttaa ulkonäköään) ja vetämällä sarakkeiden välissä olevaa viivaa kursorilla

Taulukkoon tulee kirjata ainakin seuraavat asiat:

Osoite	Paikkakunta	Huoneluku	Neliöt	Vuokra	Vuokraajan yht. tiedot
Ristikkotie 10	Kalliosuo	1h + wc	10	240	Matti Meikäläinen, 0501234567

- Opiskelija näyttää taulukon opettajalle (taulukon voi tulostaa opiskelijalle myöhempää käyttöä varten, mikäli opiskelija aikoo oikeasti hakea ko. löytämiään asuntoja erityisohjaajan vastaanotolta)
- BONUS: Opiskelija laskee ohjelman avulla asunnon neliöhinnan.

LIITE 4, TEKSTINKÄSITTELYOHJELMA (WORD) TEHTÄVÄT

3. TEKSTINKÄSITTELYOHJELMA (Word)

Tekstinkäsittelyohjelmaa opiskelijat käyttävät jokapäiväisissä opinnoissaan, joten tämän tehtävän voi tehdä, mikäli työnhaku on lähiaikoina ajankohtaista ja opiskelija tarvitsee tukea työllistymisen suhteen.

Tehtävä 1 :

1. Opiskelija etsii kaksi itseään kiinnostavaa työpaikkaa.
2. Opiskelija kirjoittaa tekstinkäsittelyohjelmalla (word) työhakemuksen valitsemiinsa paikkoihin.
3. Opiskelija tekee itselleen CV:n tai ansioluettelon, joka tulee työhakemuksen liitteeksi.

Opiskelija tallentaa työhakemuksen ja ansioluettelon erillisinä tiedostoina koneelleen ja näyttää työnsä (tai tulostaa) opettajalle.

- BONUS: Opiskelija lisää työhakemukseen kuvan vasempaan yläreunaan, Huom! Kuva tulee pienentää ja muokata sopivaksi. Kuvan voi ottaa koulun digikameralla ja jakaa verkkokansioon opiskelijan saatavaksi.

LIITE 5, TIETOTURVA JA TIETOSUOJA SEKÄ ESITYSGRAFIikka SOVELLUS (POWERPOINT) TEHTÄVÄT

4. TIETOTURVA JA TIETOSUOJA sekä
5. ESITYSGRAFIIKKASOVELLUS (PowerPoint)

Tehtävä 1 : Valheenpaljastaja -video

Ennen videon katsomista:

Keskustelkaa luokassa siitä, miksi joku huijaa ja valehtelee. Mitä hyötyä näin toimiva saattaisi tavoitella?

Katsokaa yhdessä [Valheenpaljastaja](#) -video kokonaan.

Katsokaa tämän jälkeen sama video, video pysäytetään tiettyihin kohtiin.

Video jatkuu kysymyksen jälkeen.

Pysäytyskohdat ja kysymykset:

- 0.23 Oletko vaihtanut profiilikuviasi taustaa?
- 0.58 Oletko nähnyt feikkikuvia tai meemejä? millaisia?
- 1.30 Oletko nähnyt somessa jotain ihanaa, jota ihmiset ovat jakaneet eteenpäin?
- 2.14 Oletko löytänyt toimimattomia ohjevideoita? (esim. YouTubeen voi kuka tahansa jakaa sisältöä, myös Wikipedia!)
- 3.27 Voiko ihminen uskoa asiaan, vaikka se on todistettu vääräksi?
- 3.55 Oletko nähnyt kuvahuijauksia?
- 4.19 Oletko joskus jakanut somessa kuvan tai tiedon, jonka todenperäisyyttä et tiedä?
- 5.34 Onko kuvahuijauksen huomaaminen mahdotonta?
- 6.13 Onko tärkeää, että sinua uskotaan? (pyri aina totuuteen, myös somessa!)

Tehtävä 3 : Oletko valheenpaljastaja? -testi

Opettaja jakaa näytön kankaalle ja testi tehdään yhdessä keskustellen tai jokainen tekee oman testinsä, joka edellyttää testin tulostamista (tulostettava versio löytyy kurssin tiedostoista).

TESTI: Oletko valheenpaljastaja?

Verkko vilisee erilaista sisältöä, osaatko sinä tunnistaa feikin toden seasta?

1. Mikä on yleisintä valesisältöä internetissä?
  - Kuvat
  - Uutiset
  - Feikkiprofiilit
2. Mikä näistä on misinformaatiota?
  - Bottitilit
  - Deepfake-videot
  - Valeuutiset
3. Minkälainen sisältö leviää somessa parhaiten?
  - Tutkimuksiin perustuva tieto
  - Tunteita herättävä sisältö
  - Ruokavinkit
4. Mitä tarkoittaa vahvistusharha?
  - Mitä enemmän ihminen seuraa uutisia, sitä enemmän hän menee sekaisin.
  - Mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sitä enemmän hän uskoo väärään tietoon.
  - Ihminen hakeutuu sellaisen tiedon pariin, joka tukee hänen aiempia uskomuksiaan.
5. Mitä tarkoittaa motivoitu päättely?
  - Kun ihminen saa tarpeekseen väärästä tiedosta, hänelle syntyy motivaatio selvittää totuus.
  - Ihminen päättlee, ettei internetiin voi luottaa.
  - Ihminen uskoo perusteluihin, jotka tukevat hänen omaa mielipidettään.
6. Mitä käänteisen kuvahaun avulla voi selvittää?
  - Miltä kuva näyttäisi peilikuvana.
  - Löytyykö sama kuva internetistä myös muualta.
  - Millä kameralla ja missä paikassa kuva on otettu.
7. Miten voit selvittää, onko video totta?
  - Tarkkailemalla videon yksityiskohtia, kuten liikennemerkkejä, kasvillisuutta jne.
  - Arvioimalla, onko videon jakanut ystäväsi luotettava.
  - Tarkastelemalla, kuinka monta katselukertaa video on saanut.
8. Mitä tarkoittaa lumetotusvaikutus?
  - Väärä tieto vaikuttaa aivoihimme voimakkaammin kuin oikea tieto.
  - Kun jotakin asiaa toistetaan ihmiselle tarpeeksi monta kertaa, hän alkaa uskoa sen.
  - Ihminen ei välitä siitä, onko tieto totta vai ei.
9. Mikä on tärkein työkalu väärin tiedon tunnistamiseen?
  - Aivot
  - Käänteinen kuvahaku
  - Algoritmien asetusten säätäminen

Tehtävä 2 : Tuotetaan mediaa, feikkikuvia ja otsikko

Tarvikkeet: aikakausi-/sanomalehtiä, joissa kuvitusta

Katsokaa video: [Näin voit arvioida verkossa kohtaamaasi sisältöä](#)

Mistä tunnistaa luotettavan uutisen? Millaisia ongelmia somekuvia aiheuttaa? Yle Uutisluokan toimittaja Kreetta-Maria Kivioja johdattaa median erilaisiin ilmiöihin ja antaa vinkkejä, kuinka parantaa medialukutaitoa.

Laatikaa pareittain tai pienissä ryhmissä kuva-lööppipareja, jotka ovat harhaanjohtavia. Tehtävä toteutetaan PowerPoint-sovelluksella. Opettaja skannaa valitun kuvan kuvatiedostoihin, josta opiskelija saa liitettyä kuvan tehtävänsä. Opiskelijat miettivät kuvan merkitystä muuttavan otsikon tai lööpön, jonka liittävät kuvaan.

Opettaja näyttää kankaalle jaetulta näytöltä vaihe vaiheelta, kuinka PowerPoint -sovellusta käytetään ja opiskelijat tekevät omilla koneillaan yhtä aikaa opettajan mukana. Loppuun opiskelijalle jää vielä aikaa tutkia esitysgrafiikkasovelluksen ominaisuuksia ja muokata esitystään haluamukseen.

- Dia 1: otsikkodia, jossa feikkilööpön otsikko ja alaotsikko (tai ingressi) Valitse "rakenne" välilehdeltä jokin teema diaesitykseen.
- Dia2: kuvatekstillinen dia, johon opiskelija liittää kuvapankista opettajan skannaaman kuvan ja lisää diaan tekstiä. Valitse tähän diaan "animaatio" välilehdeltä jokin animaatio kuvalle. Valitse tekstille jokin siirtymä, "siirtymä" välilehdeltä.
- Esitellään ryhmien aikaansaannoksia

Pohtikaa yhdessä seuraavia kysymyksiä:

- Mikä tässä kuvassa ei ole totta? Mistä sen huomaa?
- Oliko harhaanjohtavan kuvan ja otsikon tekeminen vaikeaa?
- Mitä seurauksia sillä on, jos jaan tämän eteenpäin?

Tehtävä 4 : [Trollibunkkeri -pakohuonepeli](#)

Astut sisään ja ovi sulkeutuu takanasi. Tajuat joutuneesi valeutisia tehtailevan trollin ansaan. Miten pääset ulos?

3D-tekniikalla rakennetussa Trollibunkkeri-pakohuonepelissä käyttäjä on tutkiva toimittaja, joka on jäänyt virheellistä tietoa maailmalle syytävän trollin vangiksi. Pelaajan on osattava ratkaista asunnosta löytyviä tehtäviä päästäkseen eteenpäin – ja lopulta ulos talosta. Vihjepuhelimesta pelaaja saa tarvitessaan apua pitkin matkaa.

Trollibunkkerin pulmista osa voi olla pakohuoneista tuttuja, mutta nyt niiden ratkaisemiseksi tarvitaan mediataitoja.

(Hahmo liikkuu näytöllä nuolinäppäimillä ja katse suuntautuu hiiren kursorilla. Hiiren kursorin muuttuessa kädeksi, asiaa/esinettä voi klikata ja jotain voi paljastua.)

TEAM WHACK -sarja Yle Areenassa

Kolme ammattihakkeria paljastaa, kuinka sinunkin elämäsi voidaan sekoittaa. Toisella kaudella kokeiksi joutuvat yksityiset älylaitteet, pelistriimi ja vakuutusyhtiö. Ensimmäisellä kaudella kohteina olivat älylaitteiden lisäksi muun muassa henkilöauto ja kokonainen taloyhtiö. Tavoitteena on auttaa suojaamaan hyökkäyksiltä. (Team Whack - kaikki on hakkeroitavissa, S1-2. O. Jani Pyyllampi, T: Docstop 2019, 2020)

Kellertävällä värillä erotetut jaksot on tarkoitettu katsota tunneilla. Muita jaksoja voi katsoa, mikäli aiheet kiinnostavat. Huomioi kuitenkin ryhmäsi erityisyys!

1 kausi:

[Team Whack iskee taloyhtiöön](#)

Kausi 1, 1/6. Hakkerit hyökkäävät taloyhtiön ohjauskeskukseen ja paljastavat ison tietoturva-aukon. Järjestelmän kautta tuhansien ihmisten arki voisi mennä sekaisin. Kyberturvallisuusuhka leviää myös useisiin muihin rakennuksiin.

[Team Whack varastaa identiteettiä](#)

Kausi 1, 2/6. Hakkerit seuraavat digitaalisia jalanjälkiäsi. Verkkoon jättämäsi tietojen avulla sinua voidaan manipuloida, kiristää, huijata tai koko identiteettiä voidaan varastaa. Hakkereiden kynsiin joutuu tubettaja Soikku.

[Team Whack hyökkää autoosi](#)

Kausi 1, 3/6. Hakkerit sekoittavat autosi hallintalaitteiston. Nykyaivot ovat tietokoneita pyörillä. Tietoliikenneväylän kautta ohjataan esimerkiksi ovia, ikkunoita ja moottoria. Hakkerit testaavat, voiko autosi kaapata etänä.

[Team Whack murtautuu älykotijäsi](#)

Kausi 1, 4/6. Hakkerit kaappaavat älykotijäsi hallintaansa. Yhä useammassa kodissa lämpötilaa, valaistusta ja turvallisuutta säädetään älylaitteilla, moderneimmat jopa etänä työpaikalta käsin. Etähallintakoti on hakkerille karkkikauppa.

[Team Whack virittää Wifi ansan](#)

Kausi 1, 5/6. Hakkerit varastavat WiFi-verkon kautta tietojasi. Ilmaista avoimista verkoista tiedot voidaan vuotaa muille verkon käyttäjille. Vaara voi vaania kahvilan tai hotellin verkossa. Hakkerit virittävät oman verkkonsa.

[Team Whack sabotoi mainosnäytön](#)

Kausi 1, 6/6. Hakkerit hyökkäävät ulkomainoksen kimppuun. Yhä useammin erilaisia infonäyttöjä ohjataan etänä, mutta entä jos ulkopuoliset kaappaavat niiden hallinnan? Hakkerilla on tällä kertaa viesti firman työntekijöille.

2. kausi:

[Team Whack kaappaa kännykkäsi](#)

Kausi 2, 1/6. Hakkerit testaavat ostoskeskuksessa kolmea tapaa hyökätä puhelimeen: bluetooth-häiritä, latauspiste ja halitahojelman asennus. Puhelinten tietoturva on parantunut paljon, mutta käyttäjä voi huomattomalla toiminnallaan menettää koko puhelimensa sisällön ulkopuolisen käsiin.

[Team Whack varastaa käytettyjen tietokoneiden dataa](#)

Kausi 2, 2/6. Hakkerit ostavat käytettyjä tietokoneita ja näyttävät, miten poistetut tiedostot voi palauttaa ja mitä kaikkea niillä voi tehdä. Ennen kuin luovuttaa vaikkapa tietokoneen eteenpäin, kannattaa henkilökohtainen data poistaa oikeaoppisesti.

[Team Whack siivottaa kotisi langattomat laitteet](#)

Kausi 2, 3/6. Hakkerit skannaavat kaupungilla avoimia laitteita ja näyttävät, miten niiden halluunotto ulkopuolelta onnistuu. Kuinka helposti Duudsonien Jaron televisio saadaan sekaisin? Jos kodin langattomia laitteita ei suojata oikein, ulkopuolinen voi päästä yhden kautta käsiksi samassa verkossa oleviin kodin muihin laitteisiin.

[Team Whack murtautuu vakuutusyhtiöön](#)

Kausi 2, 4/6. Hakkerit yrittävät murtautua Lähi-Tapiolan järjestelmiin. Yritysten tietoturva vaikuttaa myös asiakkaiden tietoturvaan, sillä tietomurron yhteydessä arvokas asiakasdata vuotaa usein rikollisille. Miksi yritysten tietoturvan tasoa on silti edelleen huomattavia eroja?

[Team Whack tiputtaa dronen](#)

Kausi 2, 5/6. Hakkerit kokeilevat kaapata dronen ja selvittävät, voisiko laitetta käyttää myös hakkerihyökkäykseen. Suosituista droneista ilmestyy markkinoille jatkuvasti uusia malleja, joiden tietoturvasuus voi jäädä kehityksen kireessä jälkeihin.

[Team Whack katkaisee pelistriimin](#)

Kausi 2, 6/6. Hakkerit saavat luvan yrittää kaapata Pelaajat.com-pelitapahtuman striimin. Yksittäiset e-urheilutapahtumat ovat jo katsotumpia kuin isoimmat perinteiset urheilutapahtumat. Suosion myötä myös erilaiset huijaukset lisääntyvät.

Pari muuta videota vielä katsottavaksi:

[Internet haluaa tietää sinusta kaiken](#)

Annat itsetäsi jatkuvasti tietoa nettiin. Mihin tuo tieto menee? Kuka sitä käyttää? Ja mihin? Hyvishakkeri Laura Kankaalan mukaan kaikkien olisi hyvä ymmärtää vähintään perusasiat datan liikkeistä. Ohjaus: Joni Nieminen. Tuotanto: Yle Oppiminen.

[Media- ja digitaalit: Näin Facebook, Spotify ja Yle Areena käyttävät suosittelualgoritmeja](#)

Lähies kaikki verkkopalvelut hyödyntävät käyttäjistä kerättyä dataa. Facebook, Spotify ja Yle Areena käyttävät algoritmeja tarjotakseen käyttäjilleen täsmällisemmin sisältöjään. Miten ja miksi tiettyjä sisältöjä nostetaan?

LIITE 6, DIGITAALISET OPPIMISYMPÄRISTÖT DIAT

6. DIGITAALISET OPPIMISYMPÄRISTÖT

Tehtävä: Käykää yhdessä läpi osion diaesitys, vapaata keskustelua digitaalisessa ympäristössä opiskelusta

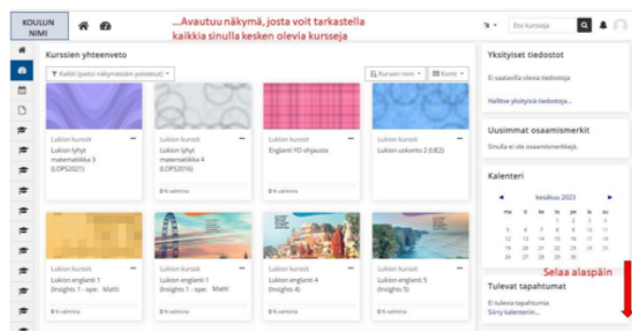
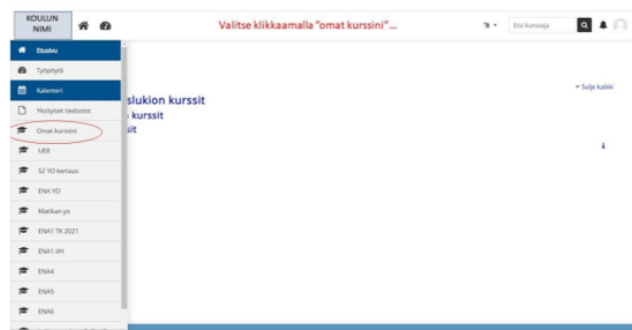
Esitys on tehty esimerkkiympäristönä VankiMoodlesta. VankiMoodle eroaa "tavallisesta" Moodlesta siten, että oppilaitos on räätälöinyt Moodle-ympäristöä niin, ettei siellä voi käydä esim. keskusteluja toisten opiskelijoiden kanssa. Siviilissä keskustelun käyminen muiden samaa kurssia suorittavien kanssa on mahdollista, eikä oppilaan tarvitse erikseen pyytää koetta opinto-ohjaajan välityksellä, kuten VankiMoodlella kehoitetaan tekemään.

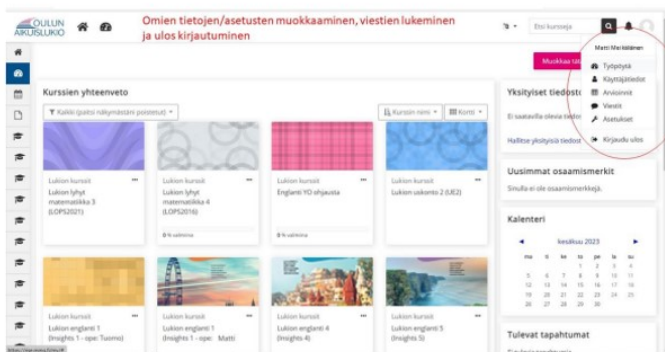
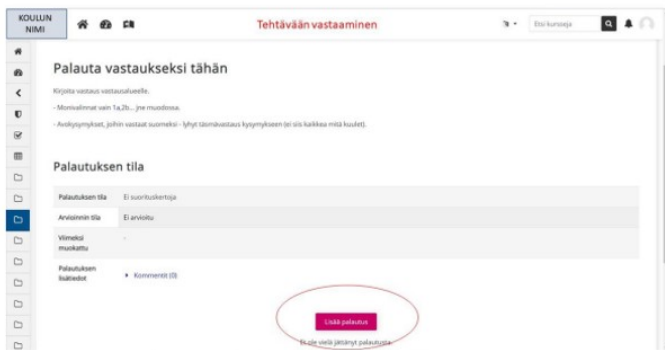
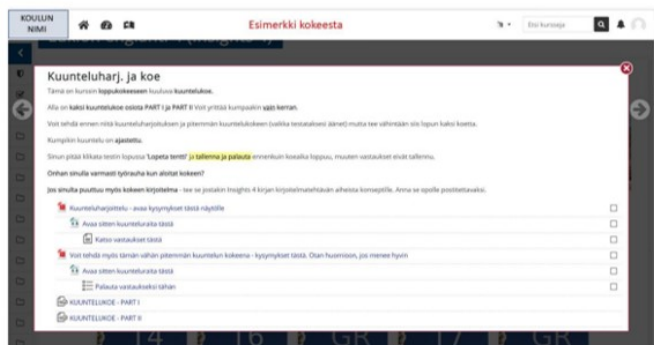
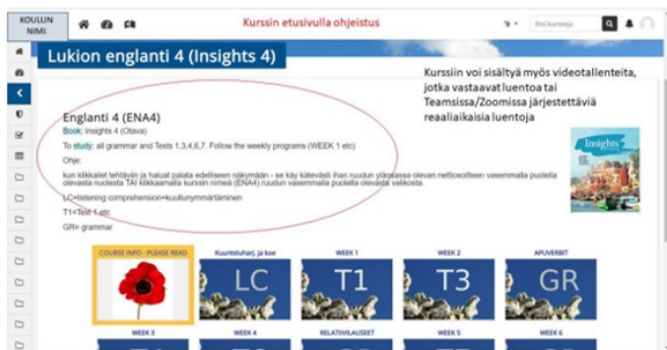
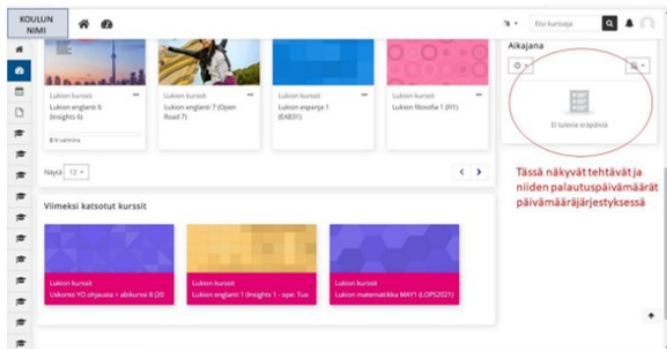
Opiskelijoille on hyvä korostaa kaiken nykyään tapahtuvan internetissä, joten digitaalisia ympäristöjä on hyvä ottaa haltuun. Yksin opettelemisen kanssa ei kuitenkaan tule jäädä, vaan siviilissäkin pyytää apua esim. opettajalta. Heidän työtään on neuvoa ja opastaa käyttämään digitaalista ympäristöä, jota kukaan ei osaa käyttää ennen kuin sen käytön joutuu opettelemaan esim. opintojen alkaessa.

Verkkoympäristöstä tehtävän saa myös poistettua, jos vaikka vahingossa lataa väärän tiedoston palautukseen tai haluaa sittenkin vielä täydentää palauttamaansa tehtävää.

Digitaalinen oppimisympäristö

- Nykypäivää
- Näet kaikki omat kurssisi ja tehtäväsi

Näyttää monimutkaiselta

Opettajat ja kuraattorit/opinto-ohjaajat neuvovat mielellään oppimisympäristön käytössä.

Kukaan ei osaa ennen kuin opettelee 😊

LIITE 7, KUVAN MUOKKAAMINEN TEHTÄVÄ

7. KUVAN MUOKKAAMINEN

Yleisimmät kuvatiedostomuodot

RAW on valmistajakohtainen digitaalisen kuvan pakkaamaton raakamuoto. RAW-kuville ei ole yhtenäistä tiedostomuotoa tai -päättettä. RAW-kuva voi vaatia erillisen muunnosohjelman (converter) sekä tuen kuvankäsittelyohjelmalta. RAW-kuvia käyttävät ammattivalokuvaajat ja valokuvauksen harrastajat. Raakamuoto mahdollistaa monipuolisen jälkikäsittelyn, muun muassa värilämpötilan säädön. RAW-kuva vie paljon tallennustilaa eikä toimi verkkosivuilla.

JPG on yleinen ja laajasti yhteensopiva tiedostomuoto, jota käytetään kameroissa ja mobiililaitteissa. JPG on pakattu tiedostomuoto, pakkauksen suuruutta ja sitä kautta kuvan laatua voidaan säätää tallentaessa. JPG toimii verkkosivuilla.

PNG on verkkosivuilla laajasti käytetty, häviöttömästi pakattu tiedostomuoto. PNG-kuvan tausta voidaan määrittää läpinäkyväksi (englanniksi transparency). PNG toimii verkkosivuilla.

GIF-kuvia käytetään pientä tarkkuutta vaativissa kuvissa verkkosivuilla sekä animaatioissa. GIF-kuva ei ole pakattu, mutta siinä on muita muotoja vähemmän värejä (256 väreä). GIF toimii verkkosivuilla.

HEIF on melko uusi, tehokkaasti pakattu kuvatiedostomuoto. Muoto on tuettu uusimmissa käyttöjärjestelmäversioissa. Tiedostopäätte voi olla .heif tai .heic (Apple). HEIF ei toimi verkkosivuilla.

Kuvan koko pikseleinä

Digitaalisen kuvan leveys ja korkeus ilmoitetaan pikseleinä (esimerkiksi 1920x1080 px). Suurikokoisen kuvan leveys tai korkeus voi olla tuhansia pikseleitä (esimerkiksi 6600x5100 px). Kuvan kokoa kannattaa muuttaa käyttötarkoitukseen sopivaksi. Koko verkkosivun leveyden kuvan suositeltava enimmäiskoko on 1920x1080 pikseliä.

Kuvatiedoston koko

Kuvatiedoston koko ilmoitetaan megatavuina (Mt) tai kilotavuina (kt). Suurikokoisen kuvan tiedostokoko voi olla esimerkiksi 10-15 Mt. Verkkosivuilla käytettävän kuvan tiedostokoko vaikuttaa sivun latautumisen nopeuteen, järkevä enimmäiskoko on 500 kt.

Tehtävä 1: Valmiin kuvan muokkaaminen

Tehtävään tarvittavat kuvat ovat tallennettuna erillisinä tiedostoina materiaalissa.

- Leikkaa valintatyökaluja hyväksikäyttäen kuuma-ilmapallo irti taivaasta ja sijoita se toiseen kuvaan pilvenpiirtäjän edustalle. Kuva tallennetaan .jpg muodossa.
- Avaa kuva "tehtävä.jpg". Suorista kuva niin, että horisontti on vaakatasossa. Rajaa kuvan vasemmassa reunassa näkyvä sormi pois kuvasta.

Tehtävä 2: Oman kuvan muokkaaminen

Tarvikkeet: digikamera ja piuha kuvien siirtoon tietokoneelle.

- Kuvaa kaksi seuraavista vaihtoehdoista: omakuva/ luontokuva/ taidekuva
- Siirrä kuvasi koneelle ja tallenna kuvat
- Tee kuvaamillesi kuville perustoimenpiteet kuvankäsittelyohjelmalla: suorista kuva, rajaa kuva, muuta kuvan kokoa tarvittaessa

Tallenna kuvat lopuksi sopivassa tiedostomuodossa.

BONUS: Tee edellisessä tehtävässä kuvaamillesi kuville edistyneemmät toimenpiteet kuvankäsittelyohjelmalla: korjaa kuvan valkotasapaino, lisää kuvan suotimia tai tehosteita, lisää kuvan tekstiä. Tallenna kuvat lopuksi sopivassa tiedostomuodossa

LIITE 8, RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN PORTTI-SIVUSTO

RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN PORTTI -SIVUSTO

Portti-sivuston saa kolmelle eri kielelle: suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Rikosseuraamuslaitos ei vastaa Portin nettisivujen tarjoamien palveluiden tuottamisesta. Jotkut nettisivut saattavat tarjota maksullisia palveluita tai palveluita, joiden käyttö vaatii kirjautumista tai rekisteröitymistä, esimerkiksi omien yhteystietojen antamista. Päätät itse, käytätkö tällaisia palveluita.

Jos linkin perässä on merkintä (ESV), ei kyseinen linkki avaudu suljettujen vankiloiden työasemilta. Jos linkin perässä ei ole (ESV), linkin tulisi aueta kaikkien yksiköiden työasemilta. Ilmoita yksikkösi työntekijälle, mikäli tällainen linkki ei toimi.

Portti sivuston sisältö:

1. Päähteet ja riippuvuudet

- Apua päästeiden käytön lopettamiseen tai vähentämiseen sekä muiden riippuvuuksien hoitoon

Linkit sivustoille: A-klinikka, päihdelinkki, Tietopuu, Dopplinkki, NA Suomi (ESV), Nuorten linkki, Sininauhaliitto, Peluuri, Peliriippuvuuden itsehoito-opas, Korvaushoidon itsehoito-opas, Tietoa päihteistä itsehoito-opas, Vinkki, Ota puheeksi -kurssi.

2. Arvot ja käyttäytyminen

- Psykkiseen hyvinvointiin, omaan käyttäytymisen hallintaan ja hengellisyteen liittyvät palvelut

Linkit sivustoille: Rikosseuraamusalan etiikka -käsitteistä käytäntöön, Hengellisen työn linjaukset, Uskot -foorum, EVL – evankelis-luterilainen kirkko, Virtuaalikirko (ESV), Kirkot vankiloissa, Raamattu online, Helluntaiseurakunnat, Jyväskylän katulähetykset.

Käytä niitä omia aivoja! (ESV), Irti rikollisuudesta, Nuoret ja rikollisuus, Elämäntaitokurssi oma-apukurssina, Oiva-mieli, Nyyti, Suomen mielenterveys ry, Opas ahdistuksesta ja stressin hallinnasta vangeille, Aggredi, Aggression hallinnan itsehoito-opas, Arki haltuun -apua ad/hd oireisiin -opas, Varavoimaa -kurssi ad/hd oireista kärsiville, Autismitilto, Autismissäätö, Naistenlinja, Tukinainen, Miessakit.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, International organization for migration (IOM), Pro-tukipiste, Nuorten exit, Rikosuhripäivystys

3. Arkielämän taidot

- Arjen taitoja, kotitaloustaitojen ja talouden hallintaa, pankkipalveluita, myös joukkoliikenteen aikataulut.

Linkit sivustoille: Martat, Vankkili, Leijona Catering -ruokalista, Leijona Catering -nettikanitini (Kymäkoski, Köyliö, Huittinen), Ruoka-apu, Takuusäätiö.

Pankit: Aktia, Danske Bank, Handelsbanken, Nordea, Oma säästöpankki, Osuuspankki, POP pankki, Swedbank, S-pankki, Säästöpankki, Ålandsbanken.

Vakuutukset: Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Elo, Fennia, FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Folksam, IF, Kaleva vakuutus, LähiTapiola, Pohjantähti, Pohjola, POP-vakuutus, Turva.

Majoitus: Trivago -hotellihaku, Hotels -hotellihaku Suomessa.

Lähi- ja kaulkoliikenteen aikataulut ja reittioppaat: matkahuolto, VR, HSL, Pohjolan matka, Reittiopas -matka.fi, Föi, TLO

4. Opiskelu ja työ

- Opiskeluun ja työhakuun liittyvät palvelut, kuten erilaiset nettikurssit, oppilaitosten yhteyshetiedot ja avointen työpaikkojen hakusivut

Linkkejä sivustoille: YLE oppiminen, Opintopöytä, Löydä ammattisi, HERO, Erilaisten oppijoiden liitto, Oppimisen vaikeuksista vapaaksi -opas, Osaan.fi, Aikuisten perusopetus, Tieteenpäivät -tapahtuma.

Teköilyn peruskurssi, Teköilyn jatkokurssi, Teköilyn etiikka.

Ylioppilastehtävät: Abitti, Läksyviikko, Matikkamatsut, Abitreenit

Autokoulut: CAP -autokoulu, E-autokoulu, Kujettajaopetus, Netreeni, Virtuaalteoria.

Oppilaitosten sivuja ympäri Suomen, TE-palvelut: henkilökohtainen asiointi, Työpaikkojen hakeminen: kuntarekry,

TE-palvelut, Yleinen työttömyyskassa, Työnhakijaksi ilmoittautuminen (ESV), Jobly (ESV), Aarresaari (ESV).

Kirjasto: Kriminologisen kirjaston e-kirjat ja äänikirjat, Kalteri -verkkokirjasto, Ellis library, Cella, Valtakunnallinen

E-kirjasto, Omakirjasto, Lumme -kirjasto, Vaski -kirjasto, Helmet -kirjasto

5. Terveys ja hyvinvointi

- Tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista, omat terveystiedot ja erilaiset hoito-ohjeet ja itseapupuopaat

Linkkejä sivustoille: Info Finland -Korona, Korona, Koronavirus -tietoa, Opas koronavirukseen liittyvän huolen ja epävarmuuden käsittelemiseen.

Hyvis, Oma Hyvis, Kanta.fi, Omaolo, Hyvä kysymys, Digimieli, Mielenterveyden keskusliitto, Mielenterveysseura, Mielenterveystalo, Mielenterveystalo -itseapupuopaat, Suomen Punainen Risti, Terveyskirjasto, THL, THL mielenterveyspalvelut, Virtuaalisairaala, Joogaohjeita, Sosiaali- ja terveysministeriö, Eksote, Pääjät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelut.

6. Perhe

- Tietoa vanhemmuuden taidoista ja parisuhdeasioista

Linkkejä sivustoille: Lapsi- ja perheyön linjaukset, Ensi- ja turvakotien liitto, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Nettiturvakoti, Päivä kerrallaan -opas rangaistukseen tuomituille ja hänen läheisilleen, Väestöliitto, Väestöliiton nettikurssit, Väestöliiton parisuhde -nettikurssit, Touhula -päiväkodit, Lastensuojelu.info

7. Yhteiskunta

- Kuntien ja kaupunkien palvelut, asunnon haut, oikeusavun ja erilaiset siviilipalvelut ja niitä tarjoavien viranomais-ten yhteyshetiedot. Myös uutissivustot!

Asunnonhakusivustot, kunnittain, Kaupunkien ja kuntien kotisivustot, Järjestöt, Uutiset, sanomalehdet, radio. Laki ja oikeus -aiheisia sivustoja, Siviiliasioiden hoitamiseen liittyviä sivustoja, kuten esim. DNA, Fortum, KELA, Suomi.fi + suomi.fi sähköiset viestit, Vero. Erilaiset palvelut ulkomaalaisille ja maahanmuuttajille.